

MEDENÎ USÛL HUKUKUNDA HÜKMÜN (NİHAÎ KARARLARIN) TAMAMLANMASI

Tolga AKKAYA*

ÖZ

Bu çalışmada 7251 sayılı “Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile HMK’ya eklenen “hükmün tamamlanması” yolu incelenmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanununa eklenen 305/A maddesine göre, taraflardan her biri, nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir. Hükmün tamamlanması, bir yargılamada unutkanlık, dikkatsizlik veya ihmal gibi nedenlerle hakkında karar verilmeyen talepler hakkında ek karar verilmesi imkânı sağlayan bir hukukî çaredir.

Çalışmada öncelikle hükmün tamamlanmasının amacı, hukukî niteliği ve hükmün tavgizi, hüküm tashihi ve kanun yolu gibi benzer kurumlardan farkları incelenmiştir. Daha sonra “hükmün tamamlanmasının şartları” başlığı altında, hükmün tamamlanmasına konu mahkeme kararları, yargılamada ileri sürülmesine rağmen kısmen veya tamamen karar verilmemesinin anlamı ve kapsamı, hükmün tamamlanması talebi üzerinde durulmuştur. Son olarak hükmün tamamlanması yargılamasının tâbi olduğu usûl kuralları, hükmün tamamlanması talebi hakkında verilebilecek kararlar, hükmün tamamlanması ve ek karar verilmesi, hükmün tamamlanması yargılamasında verilen kararlara karşı kanun yoluna başvurulması konuları üzerinde durulmuştur.

***Anahtar Kelimeler:** Hükmün tamamlanması, Ek karar, Nihaî kararların tamamlanması, Hükmün tavgizi, Kanun yolları*

AMENDMENT OF FINAL JUDGMENTS OF THE COURTS IN CIVIL PROCEDURE LAW

ABSTRACT

In this article, the “amendment of final judgments of the courts” which is included in the “Law on Amending the Law on Civil Procedure Act and Some Acts”

* **Doçent Dr.**, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı/ ESKİŞEHİR **e-posita:** takkaya@anadolu.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6821-2841

DOI : 10.34246/ahbvuhfd.870932

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 27/12/2020

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 25/01/2021

and which is added to Civil Procedure Act has been examined. According to Article 305/A, each of the parties may request an additional decision within one month from the notification of the final decision, even if it is required to be put forward in the trial or to be adjudicated spontaneously. Completion of the judgment provides the opportunity to make additional decisions about requests that are not decided on due to reasons such as forgetfulness, carelessness or negligence in a trial.

In the study, firstly, the purpose of completing the judgment, its legal character and differences from similar institutions were examined. Subsequently, the court decisions subject to the amendment of final judgments, the meaning and scope of the partially or completely verdict, despite the fact that it was put forward in the trial, were emphasized. Finally, were dwelled on the rules of procedure, decisions that can be taken about the request for completion of the judgment, the completion of the judgment and the additional decision, the remedies against the decisions.

Keywords: *Amendmet of Judgments, Additional judgment, Amendments of Final Decisions, Clarification of Judgment, Legal Remedy*

GİRİŞ

Türk hukukunda 2011 yılında yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda hükümün tamamlanması yolu düzenlenmemiştir. Bununla birlikte tahkim yargılamasına ilişkin hükümler arasında tarafların yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteyebileceği, hakem kurulu tarafından tamamlayıcı hakem kararı verilebileceği ve tamamlama kararının hakem kararının bir parçasını oluşturacağı düzenlenmiştir. 28.07.2020 tarihinde yürürlüğe giren 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun¹ ile mahkeme kararları bakımından da “*hükümün tamamlanması*” başlığı altında mahkeme kararlarındaki hüküm boşluklarını ortadan kaldırmaya yönelik yeni bir hukukî çare düzenlenmiştir.

Türk hukukunda iç tahkim ve milletler arası tahkimde hükümün tamamlanması imkânı tanınmış olmasına rağmen (HMK m. 437, IV; MTK m. 14), devlet yargısının bu imkândan yoksun olması nedeniyle tarafların taleplerinin tamamı veya bir bölümü hakkında mahkemelerin karar vermemesi

¹ RG, 28.07.2020 T., 31199 S.

durumunda, söz konusu eksiklik, taraflardan birinin süresi içinde kanun yoluna başvurusu veya daha sonra yeni bir dava açmasıyla giderilebilmekteydi. Hakkında hüküm verilmeyen talep kanunda öngörülen parasal sınırın üzerindeyse kanun yoluna başvurulabilmekte, değilse yeni bir dava açılması gereklidir². Ancak bu yöntemler dolaylı ve uzun yollar olup mahkemenin bu eksikliği talep üzerine bizzat tamamlaması daha etkin bir yoldur. Hakkında karar verilmeyen hususlarda hükmün tamamlanması daha kısa sürede, daha az emek ve masraf harcanmak suretiyle eksikliğin tamamlanmasına olanak tanıdığından, yargılamaların daha makul sürede sonuçlanmasına ve usûl ekonomisi ilkesine hizmet edecektir.

Bu çalışmada adli yargı hukuk mahkemeleri tarafından verilen nihai kararlar bakımından, özellikle Alman ve Avusturya hukuk sistemlerindeki düzenlemelerden ve örneklerden yararlanılarak, “hükmün tamamlanması” yolunun amacı, hukukî niteliği, benzer kurumlardan farkları, başvuru şartları, usulü, sonuçları, başvurunun hükmün icrasına etkisi; hükmün tamamlanması kararı ve kanun yolu incelenmiş; tahkimde hükmün tamamlanmasına ise sadece ilgili yerlerde karşılaştırma yapmak amacıyla değinilmiştir.

I. KANUN DEĞİŞİKLİĞİ İLE YAPILAN DÜZENLEME VE ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASI

Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile HMK'ya eklenen 305/A maddesine göre “*Taraflardan her biri, nihai kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri*

² İlhan Postacıoğlu, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*, Altıncı Bası, İstanbul 1975, s. 718; Uğur Bulut, *Medenî Usûl Hukukunda Davaların Yığılması*, Adalet Yayınları, Ankara 2017, s. 456; “Somut olayda, davacının boşanma davası kabul edilmiş, kısa karar ve gerekçeli kararda vekalet ücreti ile ilgili bir hüküm verilmemiş, davacı vekilinin 29.05.2015 tarihli tanzih talebi üzerine, 01.06.2015 tarihli şerh ile gerekçeli kararın arka sayfasına “maddî hata düzeltilmesi” başlığı altında “Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine göre belirlenen 1.500 TL vekalet ücretinin davalıdan alınarak davacı verilmesine” şeklinde yeni bir hüküm eklenmiştir. Kararın hüküm fıkrasında vekalet ücretine yer verilmemiş olması, maddî hata niteliğinde olmayıp, bu eksiklik hükmün tashihi (HMK m. 304) yoluyla giderilemez. Hükmün tanzih yolu ile sınırlandırılmaz, genişletilemez ve değiştirilemez. Bu husus ancak temyiz konusu yapılabilir”. 2. HD, 23.5.2016, 2015/18076, 2016/10064 (Kazancı), Erişim Tarihi 27 Aralık 2020; “Davalı Hazine 20/04/2015 havale tarihli dilekçesi ile; taşınmazların Türk Medenî Kanunu'nun 713/6. maddesi gereğince Hazine adına tescilini talep etmiş ancak mahkemece Hazinesinin bu talebi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiştir. Hazinesinin tüm taşınmaz bölümleri hakkındaki tescil talebi hakkında bir hüküm kurulmaması hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.” 20. HD, 16.10.2019, 2017/526, 2019/5946 (Kazancı), Erişim Tarihi 27 Aralık 2020.

*sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir. Bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir.*³” Yapılan düzenlemeyle ayrıca HMK’nın Beşinci Kısımının İkinci Bölümünün başlığı “*Hükümün Tashihî, Tavzihi ve Tamamlanması*” şeklinde değiştirilmiş ve ilgili diğer maddelerde değişiklik yapılmıştır⁴.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun tavzih ve tamamlama talebi ile usulünü düzenleyen değişik 306’ncı maddesine göre ise “(1) *Tavzih veya tamamlama, dilekçeye tarafların sayısı kadar nüsha eklenmek suretiyle hükmü veren mahkemeden istenebilir. Dilekçenin bir nüshası, cevap süresi mahkemece belirlenerek karşı tarafa tebliğ edilir. Cevap, tavzih veya tamamlama talebinde bulunan tarafa tebliğ olunur. (2) Mahkeme, cevap verilmemiş olsa bile dosya üzerinde inceleme yaparak karar verir; ancak gerekli görürse iki tarafı sözlü açıklamalarını yapabilmeleri için davet edebilir. (3) Mahkeme tavzih veya tamamlama talebini yerinde gördüğü takdirde 304 üncü madde uyarınca işlem yapar*”.

Hükümün tamamlanması konusunda HMK’da değişiklik yapan 7251 s.K. 28 Temmuz 2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Hükümün yürürlük tarihine ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığından, medenî usûl hukuku kurallarının zaman bakımından uygulanmasına ilişkin genel kural olan “derhal uygulanma ilkesi” dikkate alınmalıdır. Bu ilke uyarınca, Hukuk Muhakemeleri Kanununun hükümleri, tamamlanmış usul işlemlerini etkilememek kaydıyla derhal uygulanır (HMK m. 448)⁵. Buna göre, 28 Temmuz 2020 tarihinde ve

³ Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi, TBMM Adalet Komisyonu tarafından değişiklik yapılmadan aynı şekilde kabul edilmiştir. Kanun teklifi, madde gerekçesi ve Adalet Komisyonu Raporu için bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss216.pdf>, Erişim Tarihi 10 Haziran 2020.

⁴ Öğretide kanundaki düzenleme şekline yöneltilen eleştiriye göre, ayrıca 305/A maddesi ihdas etmeksizin 305. maddenin kenar başlığının, “hükümün tavzihi ve tamamlanması” şeklinde değiştirilmesinin daha uygun ve kanunun sistematüğini bozmayan bir yol olacağı ifade edilmiştir. Bkz. Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/ Muhammet Özeker, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin (2020) Değerlendirilmesi”, Lexpera Blog, <https://blog.lexpera.com.tr/hmk-ile-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifinin-2020-degerlendirilmesi/>, Erişim Tarihi 24 Haziran 2020.

⁵ Derhal uygulanma ilkesi konusunda bkz. Sema Taşpınar Ayvaz, Hukuk Muhakemeleri Kanununun Zaman Bakımından Uygulanması, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 84 vd.; HMK m. 448 hükümünün genel nitelikte bir hüküm olması nedeniyle, HMK’da daha sonra yapılacak değişikliklerde de farklı bir yürürlük hükmü bulunmadığı takdirde bu hükümün geçerli olacağı yönüne bkz. Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özeker, Medenî

sonrasında verilen mahkeme kararlarına karşı hükmün tamamlanması yoluna başvurulabilir. Yürürlük tarihinden önce verilen kararlar aleyhine ise hükmün tamamlanması değil, koşulları varsa istinaf veya temyiz yoluna başvurulabilir. Derhal uygulanma ilkesi gereğince, yeni yürürlüğe giren usûl kuralının derdest olan dava ve işlerde henüz tamamlanmamış usûl işlemleri bakımından geçerli olacağı düşüncesinden hareketle, 28 Temmuz 2020 tarihinden önce verilen ancak taraflara henüz tebliğ edilmemiş olan nihai kararlara karşı da 28 Temmuz 2020 tarihinden sonra tebliğ edilmeleri halinde hükmün tamamlanması yoluna başvurulabileceği ileri sürülebilirse de kanımca bu durum taraflar arasında eşitsizliğe ve aynı zamanda uygulamada karışıklığa yol açacaktır. Örneğin, nihai karar davanın taraflarından birine 28 Temmuz 2020 tarihinden önce diğerine ise bu tarihten sonra tebliğ edilirse, daha önce tebligat yapılan taraf kanun yoluna, yürürlük tarihinden sonra tebligat yapılan taraf ise hükmün tamamlanması yoluna başvurabilecektir. Bu nedenle nihai kararın taraflara tebliğ tarihi gibi değişken bir dayanak noktası yerine, mahkemenin nihai kararını verdiği tarih (objektif dayanak noktası) dikkate alınarak hükmün yürürlüğü ve etkisi konusunda sonuca varılmalıdır (bkz. kıyasen HMK Geçici Madde 3). Nihai kararlara karşı başvurulabilecek hukuki çarelerin belirlenmesi bakımından, kararın yazıldığı veya tebliğ edildiği tarih değil verildiği tarih dikkate alınmalıdır. Sonuç olarak, nihai kararın verildiği tarih 28 Temmuz 2020'den önce ise hükmün tamamlanması yoluna konu olabilecek hususlar için duruma göre sadece istinaf veya temyiz kanun yolu açıktır.

Hükmün tamamlanması, Türk hukukunda daha önce tahkimde düzenlenmiş olmasına rağmen, mahkemelerde görülen dava ve işlerde bu kuruma yer verilmemiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun tahkime ilişkin 437'nci maddesinin dördüncü fıkrasına göre, taraflardan biri hakem kararının tebliğinden itibaren bir ay içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteyebilir. Hakem veya hakem kurulu, talebi haklı bulursa, tamamlayıcı hakem kararı verebilir. Hukuk Muhakemeleri Kanununda yapılan değişiklikle hakem kararlarının tamamlanmasına benzer bir düzenleme mahkemeler tarafından verilen nihai kararlar bakımından da kabul edilmiştir.

Usûl Hukuku, 8. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, 18 vd.

II. HÜKMÜN TAMAMLANMASININ AMACI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Hükümün tamamlanmasının amacı, taraflarca mahkemeye yöneltilen hukukî korunma talebi hakkında mahkemenin karar vermesi zorunluluğu bulunmasına rağmen, bu talepler hakkında kısmen veya tamamen karar vermemesi durumunda, mahkemenin nihai kararında oluşan boşluğu ortadan kaldırmaktır⁶.

Anayasaya göre herkes meşru vasıta ve yollardan yararlanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir ve hiçbir mahkeme görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz (AY m. 36). Buna göre, mahkemeler görev ve yetkileri içinde yer alan ve önlerine gelen dava ve işlerde, kendilerine yöneltilen hukukî korunma talebi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermekle görevlidir.

Anayasanın hak arama hürriyetini düzenleyen 36'ncı maddesi uyarınca, yargı organlarının görevlerini yerine getirmesi ve hukukî korunma talepleri hakkında karar vermesi bir yandan toplumsal barışın tesisine ve sürdürülmesine hizmet eder, diğer yandan hukukî güvenliği sağlar. Tarafların hukukî korunma talebi hakkında mahkemenin kısmen veya tamamen karar vermemesi, hak arama hürriyetinin ve hukukî dinlenilme hakkının ihlali sonucunu doğurur ve yargı kararları ile amaçlanan toplumsal barışın sağlanması idesini akamete uğratar.

Mahkeme, hak arama hürriyetini ve hukukî barışı somut olay bakımından tarafların talepleri hakkında vereceği kararla tesis eder. Mahkemenin uyumsuzluğun esastan çözen ve taraflar arasındaki uyumsuzluğu ortadan kaldıran hükümü (nihai kararı) çeşitli bölümlerden oluşur. Mahkemenin nihai kararının hüküm sonucu kısmında (hüküm fıkrasında) tarafların taleplerinden her biri hakkında verilen kararla taraflara yüklenen borç ve tanınan haklar yer alır ve sıra numarası altında gösterilir (HMK m. 297, II). Hüküm sonucu, esasında tarafların talepleri konusunda mahkemenin cevabını içerir⁷. Mahkemenin hüküm fıkrasında taleplerin tamamı veya bir kısmı hakkında cevap vermemiş olması, yukarıda açıklanan hak arama hürriyetinin ve onun bir unsuru olan

⁶ Hans-Joachim Musielak/Wolfgang Voit, Zivilprozessordnung, 17. Auflage, Verlag Franz Vahlen, München 2020, § 321, Nr. 1.

⁷ Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz/Emel Hanağası, Medenî Usûl Hukuku, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 486.

hukukî dinlenilme hakkının ihlali sonucunu doğurur⁸. Bu nedenle dava veya diğer yargısal işlerde tarafların veya ilgililerin talepleri hakkında mahkeme tarafından hata ile karar verilmemişse, bu eksikliğin giderilmesini sağlayacak etkili bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Hükmün tamamlanması, bu bağlamda etkin hukuki korunmanın sağlanmasını da amaçlar⁹.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 26'ncı maddesi uyarınca, kural olarak tarafların talep sonuçlarıyla bağlı olan ve talepten fazlasına veya başka bir şeye karar veremeyen hâkimin duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilmesi, tarafların talep sonuçlarını cevapsız bırakabileceği sonucunu doğurmaz. Kanununun 297'nci maddesi uyarınca hükmün sonuç kısmında, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir¹⁰.

Hükmün tamamlanmasının amacı, mahkeme tarafından karar verilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında karar verilmeyen uyuşmazlık konularında veya talepler hakkındaki eksikliğin tamamlanmasını sağlamak; mahkemelerin kendi kendilerini denetlemelerine imkân tanımaktır¹¹.

Hükmün tamamlanmasının amacı, mahkemenin nihaî kararlarında yer alan maddî veya hukukî hataları tashih etmek, başka bir deyişle düzeltmek değildir. Mahkeme kararlarındaki hataların giderilebilmesi için öncelikle

⁸ Hans W. Fasching, Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen, 3. Band, 2. Auflage, Manz Verlag, Wien 2004, s. 1319; Hukukî dinlenilme hakkı bilgilenme, açıklama ve ispat, dikkate alınma hakkı olmak üzere üç unsurdan oluşur. Dikkate alınma hakkı, mahkemenin tarafların iddia ve savunmalarını dikkate almasını ve değerlendirmesini ve ayrıca kanımızca bu konuda olumlu veya olumsuz gerekçeli karar vermesini de içerir. Mahkeme tarafların açıklamalarını tam olarak dikkate alıp değerlendirmelidir. Bkz. Güray Erdönmez, Pekcanitez Usûl, Medenî Usûl Hukuku, C. I, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 879 vd.; Muhammet Özekes, Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s. 157 vd.

⁹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, Usûl, s. 435.

¹⁰ “Davacı, davalı hakkında kira alacağına yönelik tahliye talepli icra takibi başlatmış, davalı tarafından borca itiraz edilmesi üzerine de işbu davayı açmıştır. Mahkemece, davacının istekleri arasında yer alan tahliye istemi hakkında olumlu-olumsuz bir karar verilmemiş, bu husus hüküm ve değerlendirme dışı tutulmuştur. HMK'nun 297/2 maddesi uyarınca taleplerden her biri hakkında bir hüküm verilmesi zorunlu olup mahkemece bu gereğe uyulmaksızın tahliye istemi hakkında hüküm tesis edilmemiş olması doğru değildir. Hüküm bu sebeple bozulmalıdır.” 3. HD, 5.10.2017, 2351/13423 (Kazancı), Erişim Tarihi 27 Aralık 2020.

¹¹ Adolf Baumbach/ Wolfgang Lautarbach/ Jan Albers/ Peter Hartmann, Zivilprozessordnung, 77. Auflage, C.H. Beck, München 2019, § 321, Nr. 2.

mahkemeye yöneltilen taleplerle ilgili olumlu veya olumsuz bir karar verilmiş olmalıdır. Hükümün tamamlanması yolunda ise hakkında karar verilmemiş aslî veya fer'î talepler hakkında mahkemenin karar vermesi, daha doğrusu önceki kararını tamamlaması talep edilir¹².

Hükümün tamamlanması yoluyla tarafların mahkemeye yönelttikleri talepleri hakkında ve mahkemenin re'sen karar vermesi gereken konularda hiç veya kısmen karar verilmemesi şeklindeki hüküm boşluğunu ortadan kaldırılabılır. Buna karşılık tarafların ileri sürdükleri iddia ve savunmaların dikkate alınmaması, taraflarca ileri sürülen veya mahkeme tarafından dikkate alınması gereken delillerin incelenmemesi veya değerlendirilmemesi, mahkeme tarafından uygulanan hukuk kuralının ve buna bağlı olarak verilen kararın yanlış olması ve benzeri hukuki hatalarda hükümün tamamlanması yoluna başvurulamaz¹³.

Hükümün tamamlanması, amacından da anlaşılacağı üzere, mahkemenin kararındaki hukukî ve maddî hataların iptaline ve düzeltilmesine hizmet eden bir kanun yolu değildir; talep edildiği halde veya mahkeme tarafından re'sen karar verilmesi gerekmesine rağmen hakkında karar verilmeyen hususlarda ilk kez karar verilmesine, başka bir deyişle eksik kalan kararın tamamlanmasına yarayan bir hukukî çaredir. Medenî usûl hukuku bakımından bir hakkın korunması veya kullanılması amacıyla kullanılabilir her türlü usûlî araç hukukî çare olarak nitelendirilebilir¹⁴. Hükümün tamamlanması dar ve teknik anlamda kanun yolunun belirleyici özellikleri olan erteleyici ve aktarıcı etkiye sahip olmamakla birlikte bir mahkeme kararındaki eksikliğin ortadan kaldırılmasını sağlayan bir usûlî araç olarak hukukî çare olarak nitelendirilmelidir¹⁵.

¹² Ingo Saenger, Zivilprozessordnung, 8. Auflage, Nomos, 2019, § 321, Nr. 1; Bernhard Wieczorek/ Rolf A. Shütze, Zivilprozessordnung und Nebengesetze, Fünfter Band, Vierte Auflage, De Gruyter, Göttingen 2015, § 321, Nr. 7; Oliver Elzer in BeckOK ZPO, Herausgeben: Volkert Volwerk/Christian Wolf, 37. Edition, C.H. Beck, München 2020, § 321 Rn. 1; Leo Rosenberg/Karl Heinz Schwab/Peter Gottwald, Zivilprozessrecht, 17. Auflage, C.H. Beck, München 2010, s. 317; Baumbach/Lautarbach/Albers/Hartmann, § 321, Nr. 2.

¹³ Baumbach/Lautarbach/Albers/Hartmann, § 321, Nr. 5.

¹⁴ Hakan Pekcanitez/Cemil Simil, İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, s. 47; Ayrıca bkz. Ersin Erdoğan, Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Etkisi, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 107.

¹⁵ Pekcanitez/Atalay/Özekes, Usûl, s. 436.

III. GENEL OLARAK KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTAKİ DURUM

Hükmün tamamlanması Alman Usûl Kanununun 321'inci paragrafında düzenlenmiştir¹⁶. Hükme göre, mahkeme kararında önceden tespit edilmiş veya mahkeme kararının tashihi yoluyla sonradan dosyaya girmiş dava malzemesine göre, taraflardan birinin aslı veya fer'i talebi ya da yargılama giderleri hakkında kısmen veya tamamen karar verilmemişse, talep edilmesi halinde sonradan verilecek kararlar hükmün tamamlanmasına karar verilir. Hükmün tamamlanması mahkemenin kararının tebliğinden itibaren iki hafta içinde dilekçeyle talep edilmelidir. Talep edilmesi halinde yargılama için duruşma günü belirlenir. Karşı tarafa gönderilen davetiye ile birlikte hükmün tamamlanması dilekçesi de tebliğ edilir. Duruşmanın konusu ise sadece hakkında karar verilmeyen uyuşmazlık bölümüdür.

Avusturya Usûl Kanununun hükmün tamamlanması başlıklı 423'üncü maddesine göre¹⁷, hükümde bir talep hakkında karar verilmemişse veya tarafın yargılama gideri ödenmesi konusundaki talebi hakkında karar verilmemiş veya eksik karar verilmişse, hüküm daha sonra verilecek bir kararla tamamlanabilir. Hükmün tamamlanması, hükmün tebliğinden itibaren on dört gün içinde ilk derece mahkemesinden talep edilmelidir. Mahkeme tarafından gerektiğinde duruşma yapılarak karar verilir. Hükmün tamamlanması yargılaması, hakkında karar verilmeyen taleplerle sınırlı olarak yapılır (§ 423 öZPO). Hükmün tamamlanması yargılaması, kanun yoluna başvuru sürelerinin işlemesine etki etmez (§ 424 öZPO).

İsviçre hukukunda hukuk mahkemeleri tarafından verilen kararlar bakımından “*hükmün tamamlanması*” yolu öngörülmemiştir¹⁸. İsviçre Usûl Kanununun 334'üncü maddesinde hükmün tavihi ve tashihi aynı hükümle düzenlenmiştir¹⁹. Bu hükme göre, mahkemenin hükmü belirsizse, çelişkiliyse

¹⁶ İlgili madde için bkz. <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/BJNR005330950.html>, Erişim Tarihi 11 Ağustos 2020.

¹⁷ İlgili madde için bkz. <https://www.jusline.at/gesetz/zpo/paragraf/423>, Erişim Tarihi 11 Ağustos 2020.

¹⁸ Alexander Brunner/Thomas Steininger, ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar, Herausgeber: Alexander Brunner/ Dominik Gasser/ Ivo Schwander, 2. Auflage, Dike Verlag, Zürich 2016, Art 388, Rn. 8

¹⁹ İlgili madde için bkz. <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20061121/index.html>, Erişim Tarihi 11 Ağustos 2020. İsviçre hukukunda tahkim yargılamasında ise hükmün tamamlanması kurumuna yer verilmiştir. İsviçre Usûl Kanununa göre taraflardan biri,

veya eksikse ya da gerekçe ile çelişmekteyse, mahkeme kendiliğinden veya taraflardan birinin talebi üzerine hükümün tavgizine veya tashihiine karar verir. Hükümün tavgizih mahkeme tarafından verilen kararın mahkemenin gerçek iradesine uygun olup olmadığının açıklanmasını, mahkeme tarafından istenen sonucun daha açık şekilde formüle edilmesini amaçlar²⁰.

Düzenlemeye göre, mahkeme kararında “eksiklik olması” halinde hükümün tavgiz ve tashihi talep edilebilecekse de burada “eksiklikten” kasıt, mahkemenin tarafların talepleri hakkında karar vermemesi değil; esasında karara bağlanmış olan bir konunun hüküm fıkrasında yazılmasının unutulmasıdır. Örneğin, hükümde faiz ödenmesi konusunda veya yargılama giderleri konusunda karar verilmemişse hüküm daha sonra tamamlanabilir. Hükümün tamamlanmasından kasıt ilk hükümün değiştirilmesi değil, ilk karar esas alınarak hüküm sonucunun tamamlanmasıdır²¹. Tarafların talepleri hakkında karar verilmemişse, başka bir deyişle gerçek anlamda hükümde boşluk bulunmaktaysa, hükümün tavgiz ve tashihi yoluna başvurulamayacağından, karar verilmeyen talepler hakkında yeni bir dava açılması gereklidir²².

IV. HÜKMÜN TAMAMLANMASININ BENZER MÜESSESELERLE KARŞILAŞTIRILMASI

A. Tashihten Farkı

Hükümün tamamlanması Hukuk Muhakemeleri Kanununda düzenlenen hükümün tashihi ve hükümün tavgizih kurumlarından farklıdır. Hükümün tashihi, hükümdeki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hataların, mahkeme tarafından re’sen veya taraflardan birinin talebi üzerine düzeltilmesidir (HMK m. 304, I). Hükümün tashihi ile basit ve açık şekilde fark edilen maddî hataların, hesap hatalarının veya yazım hatalarının düzeltilmesi amaçlanır. Örneğin, taraf veya ilgili isimlerinin yanlış yazılması, hesaplamalarda ve rakamlarda

talep etmiş olduğu halde hakemler tarafından karar verilmeyen konularda hakem kararının tamamlanmasını talep edebilir (Art. 388, Abs. 1).

²⁰ Martin H., Sterchi, Berner Kommentar Kommentar zum Schweizerischen Privat Recht, Zivilprozessordnung, Band II, Staempfli, Bern 2012, Art 334, Nr. 2.; Bulut, s. 416.

²¹ N. Herzog in Basler Kommentar, Schweizerische Zivilprozessordnung, Herausgeber: Karl Spühler/Luca Tenchio/Dominic Infanger, 2. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel 2013, Art. 334, Nr. 6.

²² Ivo Schwander, ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung, 2. Auflage, D,ke Verlag, Zürich 2016, Art. 334, Nr. 6; D. Freiburghaus/ S. Afheldt, Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), Herausgeber: Thomas Sutter-Somm/ Franz Hasenböhler/ Christoph Leuenberger, 3. Auflage, Schulthess Verlag, Zürich 2016, Art. 334, Nr. 6.

maddî hata yapılması²³, tarihlerin hatalı yazılması tashihi konusuna olabilir. Tashihi yoluyla taraflara tanınan hak ve borçlar daraltılamaz ve genişletilemez, hüküm verilmesi unutulmuş talepler hakkında karar verilemez²⁴, karara ekleme yapılamaz²⁵.

Tashihi taraflar talep edebileceği veya mahkeme dahi kendiliğinden hükmün tashihi yoluyla düzeltilmesine karar verebilir. Hükmün tamamlanması ise sadece tarafların talep etmesi halinde mümkün olup, mahkeme kendiliğinden hükmün tamamlanmasına karar veremez²⁶.

Hükmün tashihi tarafların tüm talepleri hakkında karar verilmiş olmasına rağmen, karara dayanak olan hususlardaki hatalar düzeltilmektedir. Hükmün tamamlanmasında ise mevcut bir karar düzeltilmeyip, talep edildiği halde hakkında karar verilmeyen, hüküm olarak tefhim ve tebliğ edilmeyen konularda ilk kez karar verilir²⁷. Hükmün tashihi mahkeme kararının hüküm sonucunda değişiklik yapılması ve ilkinden farklı bir karar verilmesi mümkün değildir; hükmün tamamlanmasında ise ilk nihaî karara ek olarak, hakkında karar verilmeyen hususlarda ilk kez karar verilir. Ayrıca belirtmek gerekir ki hükmün tamamlanması sonucunda verilen ek karar için şartları varsa hükmün tashihi talep edilebilir.

B. Tavzihten Farkı

Hükmün tamamlanması hükmün tavzihten de farklıdır. Hükmün tavzihi, hüküm yeterince açık değil veya icrasında tereddüt uyandırıyor yahut birbirine aykırı fıkralar içeriyorsa, icrası tamamlanmaya kadar taraflardan birinin talep etmesi halinde hükmün açıklanmasını veya tereddüt ya da aykırılığın giderilmesini ifade eder (HMK m. 305, I). Tavzihi özellikle hükmün cebri icrasında ortaya çıkabilecek tereddütleri ortadan kaldırmayı amaçlar²⁸.

²³ Süha Tanrıver, *Medenî Usûl Hukuku*, C. I, Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 998; Nilüfer Boran Güneysu, *Medenî Usûl Hukukunda Karar*, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 279.

²⁴ Baki Kuru, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s. 570; Tanrıver, s. 999.

²⁵ Abdurrahim Karşlı, *Medenî Muhakeme Hukuku*, 3. Baskı, Alternatif, İstanbul 2012, s. 734; Bulut, s. 416.

²⁶ Alman hukukunda olması gereken hukuk bakımından, hükmün tashihi olduğu gibi tarafların talebi gereksiz mahkeme tarafından re'sen hükmün tamamlanmasının uygun olacağı yönünde bkz. Musielak, *Münchener Kommentar*, § 321, Nr. 1.

²⁷ Fasching, s. 1319.

²⁸ Yavuz Alangoya/ Kâmil Yıldırım/ Nevhis Deren Yıldırım, *Medenî Usûl Hukuku Esasları*, 7.

Tavzih ile kararın hüküm fıkrasında taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçlar sınırlandırılmaz, genişletilemez ve değiştirilemez (HMK m. 305, II) ve hükümde unutulmuş olan talepler hakkında karar verilemez²⁹.

Tavzih ile hükümün gerçek amacı belirlenir, farklı şekilde anlaşılması (yorumlanmasını) ve uygulanması engellenir. Örneğin, hükümde taşınmazın cins ve miktarının gösterilmemiş olması, mahkemenin kararından faizin başlangıç tarihi anlaşılmakta ise de bunun hüküm fıkrasında gösterilmemiş olması veya taşınmazla ilgili bir davada iptal edilecek, düzeltilecek, indirilecek pay oranlarının kararın hüküm fıkrasından net anlaşılabilmesi halinde hükümün tavzihi talep edilir³⁰.

Taraf talep etmiş olmasına rağmen mahkeme faiz hakkında karar vermemişse, faiz hakkında tavzih yoluyla ek karar verilemez³¹. Bunun için hükümün tamamlanması talep edilmelidir. Hükümün tavzihinin talep edilebilmesi için öncelikle mahkemenin talepler hakkında karar vermiş olması gerekir.

Mahkeme kararındaki tereddütlerin veya çelişkilerin giderilmesi ve hükümün açıklanması tavzihinin konusudur. Buna karşılık hükümün tamamlanması istenebilmesi için tarafın taleplerinin tamamı veya bir kısmı hakkında karar verilmemiş olmalıdır. Tavzih var olan kararın açıklanmasını, hükümün tamamlanması ise daha önce karar verilmesi unutilan talepler hakkında ilk kez karar verilmesini amaçlamaktadır. Sonuç olarak hükümün tavzihi yoluyla, daha önce karar verilmemiş talepler hakkında ilk kez karar verilmesi mümkün değildir³².

Hükümün tavzihi, icrası tamamlanıncaya kadar talep edilebilmesine rağmen (HMK m. 305, I), hükümün tamamlanması (ek karar verilmesi) nihai

Baskı, Beta, İstanbul 2009, s. 591; Tanrıver, s. 997; Karşlı, s. 735.

²⁹ Kuru, Ders Kitabı, s. 570; Tanrıver, s. 998; Pekcanitez/Atalay/Özkes, Usûl, s. 437; Murat Atalı, Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 2005. “Bu açıklamalar ışığında somut olayda; mahkemece kısa kararda birleştirilen davaya ilişkin shven hüküm kurulmadığı anlaşıldığından hüküm kısmına “birleştirilen davayı ilişkin ecrimisil talebinin reddine” ilişkin hüküm ilavesine ve hükümün bu şekilde tavzihine re’sen karar verilmiştir. Hükümü değiştirecek nitelikte tavzih kararı ile hüküm fıkrasına ilave yapılması usûl ve yasaya uygun değildir. Hüküm bu nedenle bozulmalıdır.”¹⁴. HD, 13.2.2019, 2018/3368, 2019/1252 (Kazancı), Erişim Tarihi 27 Aralık 2020.

³⁰ Boran Güneysu, s. 265, 268.

³¹ Murat Atalı/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan, Medeni Usûl Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s. 563.

³² Schwander, sZPO, Art. 334, Nr. 6.

kararın tebliğinden itibaren bir aylık hak düşürücü süre içinde talep edilmelidir (HMK m. 305/A).

Ayrıca belirtmek gerekir ki hükmün tamamlanması sonucunda verilen ek karar için şartları varsa hükmün tazyihi talep edilebilir.

C. Kanun Yolundan Farkı

Hükmün tamamlanması ile istinaf ve temyiz gibi kanun yollarının nitelik ve amaçları da farklıdır. Hükmün tamamlanması yukarıda da belirttiğimiz üzere dar ve teknik anlamda kanun yolu değildir. Zira kanun yollarının sahip olması gerekli erteleyici ve aktarıcı etkiye sahip değildir ve HMK'da kanun yolları arasında düzenlenmemiştir. Hükmün tamamlanması yoluna başvurulması, mahkemenin ilk vermiş olduğu kararın kesinleşmesini ertelediği gibi, hükmün tamamlanması talebi hakkında üst mahkeme değil, kararı veren mahkeme inceleme yapar (HMK m. 306).

Ayrıca hükmün tamamlanmasında, kanun yolundan farklı olarak mahkemenin ilk nihâi kararının kaldırılması, bozulması veya değiştirilmesi mümkün değildir. Hükmün tamamlanması, tarafların talepleri hakkında karar verilmemiş olmasından kaynaklanan hüküm boşluğunu ortadan kaldırmayı amaçlar. Kanun yolunun amacı ise mahkeme kararlarındaki (kararın içeriğindeki) maddî veya hukukî (esasa veya usule ilişkin) hataların kaldırılması ve mahkeme kararlarının düzeltilmesidir³³.

Türk hukukunda hükmün tamamlanması yolunun yürürlüğe girmesinden sonra verilen mahkeme kararlarında, tarafların talepleri hakkından karar verilmemiş olması halinde hükmün tamamlanması yoluna başvurulmasında tereddüt olmamakla birlikte, bu hukukî çarenin varlığına rağmen kanun yoluna başvurulmasının mümkün olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Alman hukukunda, hükmün tamamlanması yoluyla ek karar verilmesi yolunun mevcut olduğu bir yargı sisteminde, tek başına (sadece) mahkemenin nihâi kararındaki bu tür bir boşluğun ortadan kaldırılması ve talep hakkında ilk kez karar verilmesi için kanun yoluna başvurulamayacağı kabul edilmektedir³⁴. Bununla birlikte mahkemenin kararına karşı maddî, usulî veya esasa ilişkin bir başka hata nedeniyle kanun yoluna başvurulması halinde, tarafların talepleri

³³ Postacıoğlu, s. 716.

³⁴ Saenger, ZPO, § 321, Nr. 15; BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 45; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 317; Musielak, Münchener Kommentar, § 321, Nr. 12.

hakkında karar verilmemiş olması da bir istinaf veya temyiz sebebi olarak dikkate alınabilir³⁵. Örneğin, ilk derece mahkemesi davacının aslî talebi olan asıl alacak hakkında karar vermesine rağmen faiz talebi hakkında karar vermeyi unutursa, bu durumda davacı süresi içinde istinafa başvurarak diğer istinaf sebepleri yanında, talebi hakkında karar verilmemiş olmasını da istinaf sebebi olarak ileri sürebilir.³⁶

Avusturya hukukunda ise Avusturya Usûl Kanununun 496'ncı maddesindeki düzenleme nedeniyle, talebi hakkında karar verilmeyen tarafın kanun yoluna başvurmak veya hükümün tamamlanmasını talep etmek konusunda seçim hakkı olduğu kabul edilmektedir³⁷. Örneğin, ilk derece mahkemesi dosya içeriğine aykırı olarak tarafın talepte bulunmadığını düşünerek, tarafın talebi hakkında karar vermemişse istinafa başvurulabilir. Hatta taraf her iki yola birden başvurursa, istinaf mahkemesinin ilk derece mahkemesinde ileri sürülen hükümün tamamlanması talebi hakkında verilen kararı beklemesi gereklidir. Avusturya Usûl Kanununun 485'inci maddesi uyarınca, 423'üncü maddeye göre tamamlanması talep edilen bir hükme karşı istinafa başvurulması halinde, talep üzerine istinaf duruşması, hükümün tamamlanması talebi hakkında verilen karara karşı süresi içinde istinafa başvurulmazsa bu kararın kesinleştiği tarihe veya istinafa başvurulması halinde ise istinafa başvuru tarihine kadar ertelenir. Hükümün tamamlanması talebi hakkında verilen karara karşı istinafa başvurulursa her iki istinaf dosyası birleştirilir. İlk derece mahkemesi, hükümün tamamlanması talebini kabul eder ve bu karar kesinleşirse, istinaf mahkemesi bu durumda eksik hüküm verilmiş

³⁵ Musielak, Münchener Kommentar, § 321, Nr. 12; Musielak/Voit/Musielak ZPO § 321 Rn. 10; BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 46. Bu durumda istinaf yolunda ilk derece kararı kaldırılarak dosya talep hakkında karar verilmesi için ilk derece mahkemesine gönderilmelidir. Temyizde ise eğer davanın esası hakkında istinaf mahkemesi tarafından karar verilmiş ve bazı talepler hakkında karar verilmesi unutulmuşsa, istinaf mahkemesi kararı bozularak dosya istinaf mahkemesine gönderilmelidir. Eğer davanın esası hakkında ilk derece mahkemesi tarafından karar verilmiş ve istinaf mahkemesi istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermişse, temyiz incelemesi sonunda bozma kararı verilerek talepler hakkında karar verilmesi için dosya ilk derece mahkemesine gönderilmelidir.

³⁶ Bu konuda aşağıda "*İleri sürülen talepler hakkında daha önce karar verilmemiş olması*" başlığı altındaki açıklamalara bkz.

³⁷ Fasching, s. 1320; Walter H. Rechberger/Daphne Ariane Simotta, Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts, 8. Auflage, Manz, Wien 2010, 487; Erich Feil/Elke Kroisen Brunner, Zivilprozessordnung, Linde Verlag, Wien 2003, s. 855; Alexander Klausner/Georg E. Kodek, Jurisdiktionnorm und Zivilprozessordnung, Manz, Wien 2006, s. 1176; OGH, 29.01.2015, 9Ob82/14w, <https://www.ris.bka.gv.at/Jus/>, Erişim Tarihi 26 Ağustos 2020.

olması nedeniyle (başka bir deyişle hükmün tamamlanması talebiyle) yapılan istinaf başvurusunu hukukî yarar yokluğundan reddetmelidir³⁸.

Türk hukuku açısından konu HMK'nın m. 353, 1, a, 6 hükmü dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu hükme göre, tarafın “*talebinin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması*” aynı zamanda bir istinaf sebebi olarak kabul edildiğinden, ilk derece mahkemesi tarafından hakkında karar verilmeyen talepler hakkında hüküm kurulabilmesi için istinafa da başvurulabilir. Ancak istinafa başvurulması halinde istinaf mahkemesi aslı bir talep hakkında karar verilmediğini tespit ederse, dosyanın bu konuda karar verilmek üzere ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar vereceğinden, istinaf yerine daha kısa ve kolay bir yol olan hükmün tamamlanmasının talep edilmesi daha isabetli bir çözümdür.

D. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yoluyla İlişkisi

Hükmün tamamlanması, temel hak ihlali bağlamında Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkıyla ilişkisi bakımından da değerlendirilmelidir. Mahkemenin tarafların talepleri hakkında karar vermemesi, aynı zamanda Anayasada düzenlenen temel hak ve özgürlüklerden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin ihlal edilmesi sonucunu doğurmaktaysa, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapılabilir (6216 s.K. m. 45, I).

Anayasa'nın hak arama hürriyetini düzenleyen 36'ncı maddesine göre, hiçbir mahkeme görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmayacağından, tarafların talepleri hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olması, hakkın yerine getirilmesinden kaçınma sonucunu doğuracağından temel hak ihlali olarak değerlendirilebilir³⁹.

³⁸ Fasching, s. 1320.

³⁹ Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru incelemesine konu bir kararında, uyumsuzluğun bir mahkeme tarafından karara bağlanması hakkının, mahkeme hakkından türetilen bir hak olduğu; mahkemenin yalnızca önüne getirilen maddi ve hukukî sorunları inceleyebilmesinin yeterli olmadığı; mahkemenin aynı zamanda bir karar vermesi gerektiği; Anayasa'daki hakların etkili bir biçimde korunması için, davaya bakan mahkemenin tarafların taleplerini, iddialarını, delillerini etkili bir biçimde inceleme görevi olduğu gerekçesiyle Anayasa'nın 36'ncı maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ve etkili karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bkz. *Ali Atlı*, B. No: 2013/500, 20/3/2014, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, Erişim Tarihi 11 Mart 2020. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına göre de mahkeme hakkının soyut bir hak olarak kalmaması için, yargılama sonucunda “nihaî bir karar” elde edilebilmesi (Bkz. Marini/Arnavutluk, B.

Mahkemenin tarafların talepleri hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermediği hallerde, bu sebeple Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapılabilmesi için diğer tüm yargısal başvuru yollarının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerektiğinden (6216 s.K. m. 45, II), talebi hakkında karar verilmeyen taraf, mahkemenin kararı verildiği anda kesinlikle hükmün tamamlanmasını talep etmelidir⁴⁰. Hükümün tamamlanması yargılamasında da tarafın talebi hakkında karar verilmez ve bu karar süresi içinde ve usulüne uygun olarak yapılan kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşirse, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapılabilir. Zira taraf hükmün tamamlanmasını talep ederek ve olağan kanun yollarını tüketerek talebini usul hükümlerine uygun olarak ileri sürmüş ve olağan kanun yollarını tüketmiş olur. Diğer yandan ilk derece mahkemesinin kararı verildiği anda kesin değil ve karara karşı istinaf yolu açıksa, hükmün tamamlanması talep edilmiş ve bu karar kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşmişse, ayrıca istinafa başvurulmamış olsa dahi, bireysel başvuru yapılabilir. Başka bir deyişle, talebi hakkında karar verilmeyen tarafın ayrıca istinafa başvurmamış olması, diğer tüm yargısal yolların tüketilmediği şeklinde yorumlanmamalıdır. Zira taraf Kanunun kendisine sunmuş olduğu olağan hukukî çarelerden birini seçmiş ve bu yönde tüm yargısal yolları tüketmiş kabul edilmelidir.

HÜKMÜN TAMAMLANMASININ ŞARTLARI

Hükümün tamamlanması için bu talebe konu olabilecek bir mahkeme kararı bulunması, mahkeme tarafından taraflardan birinin ileri sürdüğü talepler hakkında veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli hususlarda karar verilmemiş olması ve ilgili tarafın süresi içinde talepte bulunmuş olması gerekir.

A. Hükümün Tamamlanması Talebine Konu Olabilecek Bir Mahkeme Kararı Bulunması

Hükümün tamamlanması başlığı ile düzenleme yapılmışsa da madde içeriğinden mahkemelerin her tür nihai karara karşı bu yola başvurulabileceği anlaşılmaktadır. Hükümün tamamlanması talebine konu nihai karar, maddî anlamda kesin hüküm etkisine sahip olabileceği gibi, kesin hüküm etkisine sahip olmayan nihai mahkeme kararları da olabilir. Örneğin, icra mahkemesi

No: 3738/02, 18/12/2007, § 22) gerekir (Abdullah Çelik, Adil Yargılanma Hakkı Rehberi, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara 2014, https://www.anayasa.gov.tr/media/3503/adil_yargilanma.pdf, Erişim Tarihi 11 Mart 2020, s. 31).

⁴⁰ Alman hukukunda anayasa şikâyeti (*Verfassungsbeschwerde*) yoluna başvurulabilmesi için öncelikle hükmün tamamlanmasının talep edilmesi gerektiği yönünde bkz. Musielak/Voit/Musielak ZPO § 321 Rn. 10a.

tarafından şikâyet üzerine verilen veya itirazın kaldırılması talepleri hakkında verilen nihai kararların tamamlanması da talep edilebilir.

Kanun sadece nihaî kararlara karşı hükmün tamamlanmasını talep edilebileceğini kabul etmiştir. Zira nihaî kararın verilmesi veya taraflara tefhim edilmesiyle mahkeme kararını artık kendiliğinden veya tarafların talebi ile değiştiremez⁴¹. Ara kararların eksik olması halinde ise mahkeme ara kararlarından taraflardan biri lehine usûlî kazanılmış hak teşkil etmedikçe dönebileceğinden veya bu kararları değiştirebileceğinden, hükmün tamamlanması talep edilemez. Mahkeme kendiliğinden veya tarafın talebi üzerine ara kararını değiştirebilir⁴².

Nihaî kararlar arasında ise usule veya esasa ilişkin olmasına göre bir ayırım yapılmamıştır. Hükmün tamamlanması yoluna tarafın esasa ilişkin talepleri konusunda ve mahkemenin uyuşmazlığın esası hakkındaki nihaî kararları (hükümleri) aleyhine başvurulabileceği öngörülebilirse de usule ilişkin nihaî kararların tamamlanması için de bu yola başvurulabilir⁴³. Örneğin, mahkeme davanın açılmamış sayılmasına veya dava konusuz kaldığından karar verilmesine yer olmadığına karar vermiş ancak bu kararında yargılama giderleri hakkında kendiliğinden bir karar vermemişse, taraflardan biri yargılama giderleri hakkında karar verilebilmesi için hükmün tamamlanmasını talep edebilir.

Davayı kabul, davadan feragat gibi davayı sona erdiren taraf usûl işlemleri ile davanın sona ermesi halinde de şartları varsa mahkemenin davanın sona erdiğini tespit eden nihai kararının tamamlanması talep edilebilir⁴⁴.

⁴¹ Atalı, Pekcanitez Usûl, s. 2001; Postacıoğlu, s. 715; “Hükmün verilmesiyle hâkimlik sona erer” (*lata sententia iudex desinit esse iudex*), Digesta 42.1.55. Ulpian, Bkz. Sterchi, Berner Kommentar, Art. 334, Nr. 2. Hâkim nihai kararını verdikten sonra, kural olarak kendiliğinden davaya el atarak “ek karar” veremez. Yılmaz’a göre, hükmün tamamlanması istenmeden bu yönde karar verilse dahi bu yok hüküm niteliğindedir. Bkz. Ejder Yılmaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. 3, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 2926. Ancak katıldığımız görüşe göre bu durumda derdest olmayan veya esasa ilişkin bir nihai kararlar sona eren bir dava hakkında mahkeme tarafından karar verilemeyeceği için “yok hüküm” değil, “etkisiz hüküm” söz konusudur. Bkz. Atalı, Pekcanitez Usûl, s. 2052.

⁴² Ara kararlardan dönülp dönülemeyeceği ile ilgili daha fazla açıklama için bkz. Boran Güneysu, s. 161 vd.

⁴³ İbrahim Özbay/Yavuz Korucu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim, Adalet, Ankara 2016, s. 68; İbrahim Özbay/Murat Erdem, “Hakem Kararlarının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması (HMK m.437)”, 2013, 1 (2), Sakarya Hukuk Dergisi, s. 204

⁴⁴ Fasching, s. 1321.

Davada verilen mahkeme kararları için hükümün tamamlanması talep edilebileceği gibi, çekişmesiz yargı işlerinde verilen nihai kararlar için de talep edilebilir. Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre, çekişmesiz yargı işlerinde basit yargılama usulü geçerli olduğundan ve basit yargılama usulüne göre hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanacağından, çekişmesiz yargıda verilen kararlara karşı hükümün tamamlanması talep edilebilir. Çekişmesiz yargı kararlarının maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmemesi (HMK m. 388), başka bir deyişle daha sonra ilgililerin talebi üzerine bu kararların değiştirilebilir olması, hükümün tamamlanmasının talep edilmesine engel değildir. Aksi düşüncenin kabul edilmesi halinde çekişmesiz yargı işlerinde ilgililerin talepleri hakkında karar verilmediğinde, istinaf yoluna başvurulması gerekir ki (HMK m. 387) hükümün tamamlanması yolunun mevcut olduğu bir sistemde bu seçenek hak arama hürriyetini sınırlandırır, zorlaştırır ve yargılama süresinin uzamasına neden olur. Çekişmesiz yargı işlerinde verilen nihai kararların haksız veya hatalı olması nedeniyle kararın sonradan değiştirilmesi ya da durum ve koşullardaki değişiklikler nedeniyle kararın değiştirilmesinin amacı ile mahkemenin ilgililerce talep edilen veya kendiliğinden karar vermesi gereken hususlarda hiç karar vermemiş olması farklı durumlardır. Hükümün tamamlanmasında mahkemenin kararının haksız veya hatalı olması ve bu nedenle düzeltilmesinden değil, talepler hakkında tamamen veya kısmen karar verilmemiş olması nedeniyle bu boşluğun ortadan kaldırılması amacı öne çıkmaktadır. Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararların şeklen kesinleşmesinden sonra da (maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmez) aynı mahkemeden kararını değiştirilmesi için talepte bulunmak yerine, nihai kararın tebliğinden itibaren bir aylık yasal süresi (HMK m. 305/A) içinde hükümün tamamlanmasını talep etmekte ilgililerin hukukî yararı vardır⁴⁵. Ayrıca hükümün tamamlanmasının amacı ilk verilen nihai karar değiştirmek değil, ilk kararda unutulmuş hususlarda karar verilmesini sağlamaktır.

İhtiyati tedbir veya ihtiyati haciz gibi geçici hukukî koruma kararları hakkında ise hükümün tamamlanmasının talep edilemeyeceği kanısındayız. Zira bu kararlar nihai karar niteliğinde değildir ve ilgili kanun hükümlerinde geçici hukukî koruma kararlarının değiştirilmesine ilişkin özel hükümler bulunmaktadır. Geçici hukukî koruma kararları hakkında, şartları varsa gerekçesi belirtilerek mahkemeden her zaman yeni talepte bulunulabilir;

⁴⁵ Çekişmesiz yargı işlerinde verilen ve şeklen kesinleşen mahkeme kararlarının değiştirilebilmesi için talepte bulunan ilgilinin kararın değiştirilmesini gerektiren yeni vakıalar ve deliller sunması gerekir. Atalı, Pekcanitez Usûl, s. 2146.

talebin genişletilmesi ve daraltılması belirli şartlarda istenebilir.

Hükmün tamamlanması, duruma göre ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesinden talep edilebilir. İlk derece yargılaması sonunda verilen nihaî kararın ek kararla tamamlanması talep edilmekteyse başvuru ilk derece mahkemesine yapılmalı ve talep hakkında o mahkeme tarafından karar verilmelidir.

İlk derece mahkemesi sıfatıyla veya istinaf incelemesi sonunda bölge adliye mahkemesi tarafından verilen nihaî kararın tamamlanması isteniyorsa, hükmün tamamlanması bölge adliye mahkemesinden talep edilmelidir. Zira bölge adliye mahkemesi ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yapmaktaysa⁴⁶ zaten ilk derece yargılama usulü uygulanacağından, hükmün tamamlanmasının talep edilmesinde tereddüt yoktur⁴⁷. Bölge adliye mahkemesinin istinaf incelemesi sonunda verdiği kararlar bakımından ise HMK m. 360 uyarınca istinafa ilişkin hükümler arasında aksine hüküm bulunmayan durumlarda ilk derece mahkemesinde uygulanan yargılama usulü bölge adliye mahkemesinde de uygulanacağından, hükmün tamamlanması talep edilebilir.

Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği nihaî kararların⁴⁸ tamamlanması da talep edilebilir. Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonunda verdiği kararların tavrı ve tashihi konusunda Kanunda açık bir düzenleme olmamakla birlikte öğretilde ve uygulamada temyiz incelemesi sonunda verilen kararlara karşı tavrı ve tashihi yoluna başvurulabileceği kabul edilmektedir⁴⁹. Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonunda verdiği onama, bozma

⁴⁶ Örneğin, ilk derece mahkemesince hükme esas alınan bilirkişi raporunun gerçeğe aykırı olması nedeniyle, devlet aleyhine açılacak olan tazminat davasına, bu mahkemenin yargı çevresi içinde yer aldığı bölge adliye mahkemesi hukuk dairesi ilk derece mahkemesi olarak bakar (HMK m. 286, I).

⁴⁷ Fasching, s. 1321; Feil/Krousen Brunner, s. 855.

⁴⁸ Örneğin, ilk derece hakimlerinin yargılama faaliyetindeki fiil ve kararlarından dolayı devlet aleyhine açılacak tazminat davalarına Yargıtay ilgili dairesi; Yargıtay Başkan ve üyeleri ile kanunen onlarla aynı konumda olanların fiil ve kararlarından dolayı açılan tazminat davalarına ise Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakar (HMK m. 47).

⁴⁹ Kuru, Ders Kitabı, s. 570; Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Altıncı Baskı, C. V, Ankara 2001, s. 8277; Yılmaz, Şerh, s. 2991; Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Ankara 2014, s. 893-895; Atalı, Pekcanitez Usûl, s. 2003; Tolga Akkaya, "Hükmün Tashihi Yoluyla Onama veya Bozma Kararının Kaldırılması ve Değiştirilmesi", 2015/3, 11 (32), MİHDER, s. 92-112, s. 94; Şanal Görgün/ Levent Börü/ Barış Toraman/ Mehmet Kodakoğlu, Medenî Usûl Hukuku, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s. 648

ve düzelterek onama kararlarında da karar verilmesi unutulmuş hususlarda hükümün tamamlanmasının talep edilebilmesinin usûl ekonomisi bakımından uygun olacağı kanısındayız.

B. İleri Sürülen Talepler Hakkında Daha Önce Karar Verilmemiş Olması

Kanuna göre yargılamada ileri sürülmesine rağmen hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyen hususlarda taraflardan biri hükümün tamamlanması ve ek karar verilmesini talep edebilir.

Hakkında karar verilmeyen talep, asıl davada veya karşı davada ileri sürülmüş talep olabilir⁵⁰. Benzer şekilde birleştirilen davalardan biri hakkında karar verilmiş diğeri hakkında karar verilmemişse, hükümün tamamlanması talep edilebilir. Davacının, aynı davalıya karşı olan, birbirinden bağımsız birden fazla asli talebini, aynı dava dilekçesinde ileri sürmesi halinde (davaların yığılması-HMK m. 110) hakkında karar verilmeyen talepler hakkında hükümün tamamlanması talep edilebilir⁵¹. Kanımca terditli davalarda da (HMK m. 111) mahkeme davacının aslî talebinin reddine karar vermiş bununla birlikte fer’i talebi hakkında karar vermemişse, davacı ilk derece mahkemesi kararının kendisine tebliğinden sonra hükümün tamamlanmasını ve fer’i talebi hakkında ek karar verilmesini talep edebilir.

Kanundaki ifade tarzıyla “yargılamada ileri sürülmesine rağmen hakkında karar verilmeyen hususlardan” kasıt, hükümün gerekçesinde de ifade

“Bunun gibi Yargıtay kararları hakkında da tavzih yoluna başvurulabilir. Tavzih kararıyla hüküm değiştirildiğini iddia eden temyiz yoluna başvurulabilirse de, Yargıtay Dairesi’nin kendi kararlarının tavzihiyle ilgili verdiği kararlara karşı H.G.K.’na temyiz yoluna başvurulamaz. (YHGK’nın 15.3.1969 gün ve 1969/2-466 E. 178 K. sayılı ilamı) Tavzih yoluna başvurabilmek için hükümün kesinleşmesini beklemeye gerek yoktur.” 9. HD, 23.9.2014, 2012/32892, 2014/27616 (Kazancı), Erişim Tarihi 27 Aralık 2020; “Ne var ki, Yargıtay onama ve bozma kararlarında maddî yanılğı bulunması halinde usûlî kazanılmış haktan söz edilemeyeceği, giderek maddî yanılğının düzeltilmesi gerektiği Yargıtay’ın oturmuş ve yerleşmiş içtihatlarından. Yine, 07.06.1994 gün, 40/22 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararına göre, Yargıtay kararlarına tavzih talebinde bulunulması da mümkündür.” 21. HD, 17.9.2015, 13783/16910 (Kazancı), Erişim Tarihi 27 Aralık 2020. Özellikle düzelterek onama kararı verilen durumlarda, Yargıtay ilamının kapsam ve sonuçlarının belirlenmesinde tereddüt edilmesi halinde tavzih talep edilebileceği yönünde bkz. YİBGK 7.6.1944 T., 40 E./22 K. (RG, 23.1.1944 T., 5864 S.), <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5864.pdf>, Erişim Tarihi 15 Aralık 2020.

⁵⁰ BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 10.

⁵¹ Bulut, s. 416 vd.

edildiği üzere tarafın esasa ilişkin talepleridir⁵². Örneğin, talep edildiği halde faiz hakkında karar verilmemişse, vekalet ücretine hükmedilmesi unutulmuşsa, boşanma kararında çocukla kişisel ilişki kurulması konusunda veya maddî ve manevî tazminat talepleri hakkında karar verilmemişse, taraflardan birinin talebi üzerine hükmün tamamlanması mümkündür. Tarafın usule ilişkin itiraz ve talepleri hakkında karar verilmemiş olması nedeniyle hükmün tamamlanması istenemez. Örneğin, davalının yetki (ilk) itirazı hakkında karar verilmemişse veya tarafın tanık dinletme isteği mahkeme tarafından dikkate alınmadan esas hakkında karar verilmişse kanun yoluna başvurulmalıdır. Zira geçerli bir yetki itirazının dikkate alınmaması ve bu konuda karar verilmeden yargılamaya devam edilip karar verilmesi halinde, yetkisiz bir mahkeme tarafından karar verilmiş olacağından veya usule uygun bir tanık dinletme isteğinin dikkate alınmadan karar verilmesi ispat hakkının ihlali niteliğinde olacağından, bu tür usule aykırılıklar ancak istinafa başvurmak suretiyle giderilebilir.

Taleple bağıllık ilkesine aykırı olarak tarafın talep etmediği bir şey hakkında veya talepten daha fazlasına karar verilmişse, hükmün tamamlanması yoluna başvurulamaz. Bu durumda açıkça HMK'nın 26'ncı maddesinde düzenlenen taleple bağıllık ilkesi ihlal edildiğinden, aleyhine karar verilen taraf kanun yoluna başvurabilir.

Kanunda hükmün tamamlanması yoluyla ek karar verilmesinin talep edilebilmesi için ileri sürülen talepler hakkında karar verilmemiş olması durumu belirtmiş ancak karar verilmemesinin sebebi üzerinde durmamıştır. Mahkemenin ileri sürülen talepler hakkında karar vermemesi, çoğunlukla o husus hakkında karar verilmesinin iş yoğunluğu, dava konusu taleplerin kapsamlı olması, dikkatsizlik gibi nedenlerle unutulmasından kaynaklanır. Başka bir deyişle, mahkeme sehven (yani dalgınlık, dikkatsizlik veya unutkanlık sonucunda oluşan yanlışlıkla) ve farkında olmadan, talepler hakkında karar vermemiş olmalıdır⁵³.

⁵² Madde gerekçesi için bkz. <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-2735.pdf>, Erişim Tarihi 24 Ağustos 2020.

⁵³ Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özeker, "Hukuk Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme", 2020, (150), TBBD, s. 247-299, s. 280; Özbay/Erdem, Tavzih, s. 67; Erdoğan, s. 107; Wiczorek/Schütze, § 321, Nr. 11; BeckOK ZPO/Elzer ZPO § 321 Rn. 8; Musielak/Voit/Musielak, ZPO § 321 Rn. 5; Gerhard Lüke, "Die Bindungswirkung im Zivilprozess", 2000, JuS, s.1042-1046, s. 1044.

Mahkeme talep hakkında bilinçli olarak karar vermemiş ve bu durumun gerekçesini kararında açıklamışsa, hükümün tamamlanması yoluna değil⁵⁴, mahkemenin hatalı (hukuka aykırı) karar vermesi nedeniyle kanun yoluna başvurulmalıdır. Örneğin, mahkeme davanın konusuz kalması nedeniyle karar verilmesine yer olmadığı şeklinde karar vermişse, bu karara karşı kanun yoluna başvurulmalıdır. Zira böyle bir ihtimalde mahkeme esasen talep hakkında karar verilmesine yer olmadığından karar vermiş ve bunun gerekçesini de kararında açıklamıştır. Bu durumda davacı talebi hakkında karar verilmemesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmek isterse, duruma göre, istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurulmalıdır.

Mahkemenin tarafın talep sonucunu kısmen kabul etmesi halinde, tarafın talebi hakkında kısmen veya tamamen karar verilmediği söylenemez. Bu ihtimalde mahkeme talebin tamamını incelemiş ancak bir kısmının kabulüne karar vermiştir. Mahkeme kararının gerekçesinde bu hususu açıklayacağından talebin kabul edilmeyen bölümü için de karar verdiği kabul edilmelidir⁵⁵. Örneğin, mahkeme davacının asıl alacağı reeskont faizi uygulanması talebini kabul etmeyip, kanuni faiz oranına hükmederse, daha sonra hükümün tamamlanması yoluyla ek karar verilerek reeskont faizine hükmedilmesi mümkün değildir.

Mahkemenin karar vermeyi unuttuğu husus aslî veya fer'i talepler olabilir. Örneğin, mahkemenin asıl alacak hakkında karar vermesine rağmen, faiz, cezai şart veya icra yargılamaları bakımından inkâr veya kötü niyet tazminatı hakkında karar vermemesi bu duruma örnek teşkil eder⁵⁶.

Mahkeme esas hakkındaki nihaî kararının hüküm sonucunda bazı talepler hakkında karar verilmediği anlaşılacakla birlikte, o talepler hakkında kararın gerekçesinden hüküm verildiği anlaşılırsa hükümün tamamlanması

⁵⁴ Wiczorek/Schütze, § 321, Nr. 11; BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 8.

⁵⁵ Seyhan Selçuk, "Hakem Kararlarının Tamamlanması Talep Edilmeden Aynı Sebep İptal Talebinde Bulunulmasında Hukukî Menfaat", 2018/1, Ankara Barosu Dergisi, s. 273-295, s. 276; Wiczorek/Schütze, § 321, Nr. 7, 21.

⁵⁶ Özbay/Erdem, Tavzih, s. 67; Wiczorek/Schütze, § 321, Nr. 7; BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 10. Mahkemenin tarafların talep ettiği daha fazlasına karar vermesi durumunda ise kıyas yoluyla hükümün tamamlanması yoluna başvurulması mümkün değildir. Zira talepten daha fazlasına karar vermek açık bir usule aykırılık teşkil eder ve bu hatanın düzeltilmesi için kanun yoluna başvurulması gerekir. Bkz. Musielak, Münchener Kommentar, § 321, Nr. 6; Wiczorek/Schütze, § 321, Nr. 21.

değil, hükmün tashihi istenmelidir⁵⁷. Zira bu durumda mahkeme tarafın talebi hakkında karar vermiştir, ancak bunu kararın hüküm sonucuna geçirmemiş olduğundan⁵⁸ bu durum açık bir yazım hatası olarak değerlendirilmelidir. Buna göre hakkında hüküm verilmiş bir talep hakkındaki açık yazım hatasının giderilmesi için taraflardan biri hükmün tashihi isteyebilir veya mahkeme kendiliğinden tashih kararı verebilir (HMK m. 304, I).

Mahkeme, hüküm fıkrasında talep hakkında karar vermiş olmasına rağmen, kararının gerekçesinde bu kararla ilgili bir açıklama yapmamışsa hükmün tamamlanması talep edilemez. Bu ihtimalde mahkeme gerekçesiz karar vermiş olduğundan, tarafın hukukî dinlenilme hakkını ihlal etmiş olur ve bu hukuka aykırılık duruma göre istinaf veya temyize başvurularak ileri sürülebilir⁵⁹. Başka bir deyişle sadece hükmün gerekçesinin düzeltilmesi veya tamamlanması için hükmün tamamlanması talep edilemez⁶⁰.

Mahkeme tarafların iddia ve savunmalarını (örneğin itiraz ve def'ilerini) dikkate almadan karar vermişse hükmün tamamlanması değil, duruma göre istinaf veya temyiz yoluna başvurulmalıdır. Bu ihtimalde, tarafların talepleri hakkında karar verilmiş ancak ileri sürdükleri iddia ve savunmalar dikkate alınmamıştır. Bu tür bir hata hukuka aykırılık teşkil edeceğinden, hukuka aykırılığın ortadan kaldırılması ve mahkeme kararının düzeltilmesi için kanun yoluna başvurulabilir. Örneğin, davacının para alacağına hüküm altına alınması talebiyle açtığı davada, davalı cevap dilekçesinde kendisinin de davacıdan alacaklı olduğunu ileri sürerek takas savunması yapar ve mahkeme takas savunmasını dikkate almadan davanın kabulüne karar verirse, davalı hükmün tamamlanmasını talep edemez; istinaf veya temyize başvurarak mahkemenin hukuka aykırı kararının düzeltilmesini sağlayabilir⁶¹.

⁵⁷ Musielak, Münchener Kommentar, § 321, Nr. 6; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 317; Wiczorek/Schütze, § 321, Nr. 11; BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 8; Fasching, s. 1321. Hüküm fıkrası ile gerekçe arasında çelişki olması halinde çelişkinin giderilmesi için tavih istenebileceği yönünde bkz. Kuru, C. V, s. 5275.

⁵⁸ Bu durumda Alman hukukunda hükmün tashihi istenebileceği yönünde bkz. Saenger, ZPO, § 321, Nr. 6.

⁵⁹ Saenger, ZPO, § 321, Nr. 6; Musielak, Münchener Kommentar, § 321, Nr. 6; Fasching, s. 1320. Tavihe başvurulabilecek haller bakımından da benzer sonuca varılmalıdır. Bkz. Boran Güneysu, s. 271.

⁶⁰ Fasching, s. 1321.

⁶¹ Saenger, ZPO, § 321, Nr. 6; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 317; Musielak, Münchener Kommentar, § 321, Nr. 5; Musielak/Voit/Musielak ZPO § 321 Rn. 4; Wiczorek/Schütze, § 321, Nr. 1, 7; BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 13.

Hükümün tamamlanabilmesi için taleplerin ilk yargılamada ileri sürülmüş olması gerekir. İlk yargılamada ileri sürülmeyen talepler hakkında hükümün tamamlanması yoluyla ek karar verilmesi mümkün değildir⁶². Mahkemenin ileri sürülen talep hakkında karar verip vermediği, davacı veya davalının usulüne uygun olarak dilekçelerinin talep sonucu bölümünden veya duruşma sırasında ileri sürdüğü talepler ile mahkemenin kararının (özellikle de kararın hüküm sonucunun/hüküm fıkrasının) karşılaştırılmasıyla anlaşılabilir⁶³. Dosya münderecatından anlaşılamayan talepler, taraflarca ileri sürülmüş sayılamayacağından, hakkında karar verilmeyen bu talepler bakımından hükümün tamamlanması talep edilemez.

C. Mahkemenin Kendiliğinden Karar Vermesi Gereken Hususlarda Karar Vermemiş Olması

Mahkeme taraflar talep etmese dahi bazı hususlarda kendiliğinden karar vermelidir. Mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken durumlar usûl hukukundan veya maddî hukuktan kaynaklanabilir. Zira Kanun mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken hallerden bahsetmiş ancak bu halleri belirli bir hukuk alanıyla sınırlandırmamıştır. Usûl hukuku bakımından yargılama giderlerine, mahkeme tarafından re'sen hükmedilir ve yargılama giderinin, tutarı, hangi tarafa ve hangi oranda yükletildiği ve dökümü hüküm altında gösterilir (HMK m. 332, I-II). Mahkeme taraflar talep etmese dahi yargılama giderleri hakkında karar vermezse, taraflardan biri yargılama giderleri yönünden hükümün tamamlanmasını ve ek karar verilmesini talep edebilir. Örneğin, uygulamada karşılaşıldığı üzere, davada taraf lehine yargılama gideri olan vekalet ücretine hükmedilmemişse, davada talep edilmemiş olsa dahi, ilgili taraf daha sonra bu yönden hükümün tamamlanmasını talep edebilir.

Yargılama giderlerine karar verme konusunda mahkemeye takdir hakkı tanınan durumlarda ise mahkemenin karar vermemesi durumunda hükümün tamamlanması talep edilemez⁶⁴. Örneğin, kötüniyetli davalı veya hiçbir hakkı

⁶² Milletlerarası tahkimde hakem kararlarının tamamlanması bakımından aynı yönde bkz. Ziya Akıncı, Milletlerarası Tahkim, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 250.

⁶³ İbrahim Özbay, Hakem Kararlarının Temyizi, Yetkin Yayınları, Ankara 2004, s. 218; Selçuk, s. 275.

⁶⁴ Saenger, ZPO, § 321, Nr. 7; Musielak, Münchener Kommentar, § 321, Nr. 6; Wieczorek/Schütze, § 321, Nr. 14. Alman hukukunda, mahkemenin kararına karşı kanun yoluna başvurunun izne tabi olduğu durumlarda, karar veren mahkeme kanun yoluna başvuru konusunda karar vermeyi unutmuşsa, hükümdeki bu boşluk da hükümün tamamlanması yoluyla giderilebilir. Bkz. Wieczorek/Schütze, § 321, Nr. 18.

olmadığı hâlde dava açan taraf, yargılama giderlerinden başka, diğer tarafın vekiliyle aralarında kararlaştırılan vekâlet ücretinin tamamı veya bir kısmını ödemeye mahkûm edilebilir (HMK m. 329, I). Bu durumda diğer taraf bu konuda bir talepte bulunmamış olsa dahi mahkeme kötü niyetli tarafı diğer tarafın vekiliyle kararlaştırdığı vekalet ücretini ödemeye mahkûm etme konusunda takdir yetkisine sahip olmasına rağmen, bu yönde karar vermemişse hükmün tamamlanması talep edilemez. Zira bu durumda mahkemenin kararında bir boşluktan söz edilemez.

Yargılama giderleri konusunda karar verilmiş ancak karar hukuka aykırıysa, başka bir deyişle yargılama giderleri konusunda yanlış karar verilmişse, bu durumda hükmün tamamlanması yoluna değil, duruma göre istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurulmalıdır⁶⁵.

Mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken haller arasında mahkemenin maddî hukuktan kaynaklı olarak re'sen karar vermesi zorunlu bulunan hususlar da yer alır. Örneğin, boşanma kararında çocuğun velayetinin ana veya babadan hangisine verileceği, çocukla kişisel ilişkin nasıl tesis edileceği konusunda karar verilmemişse, mahkeme taraflardan birinin talebi üzerine bu konuda ek karar verebilir.

D. Hükmün Tamamlanması Talebi

1. Genel Olarak

Hükmün tamamlanması yoluyla ek karar verilebilmesi için taraflardan birinin hüküm veren mahkemeden talepte bulunması gerekir⁶⁶. Mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken hususlarda karar vermemiş olması (örneğin yargılama giderleri hakkında karar verilmemesi) durumunda dahi hükmün tamamlanabilmesi için taraflardan biri talepte bulunmalıdır. Hükmün tashihiinde mahkeme kendiliğinden hükümdeki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hataları düzeltebilmesine rağmen, hükmün tamamlanması için taraflardan birinin talep etmesi gerekir.

Kanun koyucu medenî usûl hukukunda geçerli tasarruf ilkesinin burada da geçerli olmasını ve taraflardan biri talep etmedikçe mahkemenin

⁶⁵ Saenger, ZPO, § 321, Nr. 8; BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 11.

⁶⁶ Belirtmek gerekir ki ihtiyari dava arkadaşlığında dava arkadaşları ayrı ayrı, mecburi dava arkadaşlığında ise tüm dava arkadaşları birlikte hükmün tamamlanmasını talep edebilir. Asli müdahil taraf olduğu dava bakımından tek başına, fer'i müdahil ise davanın tarafı olmadığından ancak yanında katıldığı tarafla birlikte hükmün tamamlanmasını talep edebilir. Külli ve cüzi haleflerin hükmün tamamlanmasını talep edebileceğinde şüphe yoktur.

kendiliğinden ek karar veremeyeceğini benimsemiştir. Tasarruf ilkesi gereğince hâkim, iki taraftan birinin talebi olmaksızın, kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karara bağlayamaz (HMK m. 24, I). Mahkeme ilk (önceki) nihaî kararını vermekle davadan el çekmiş olduğundan ve artık ilk davanın derdestliğinden söz edilemeyeceğinden, o davadaki taleplerin hükmün tamamlanması yargılaması bakımından da geçerli olduğu söylenemez. Hükümün tamamlanması yargılaması ilk yargılamadan bağımsız olup, hükmün tamamlanması suretiyle “ek karar” verilebilmesi için ayrı bir talebe ihtiyaç bulunmaktadır. Mahkeme tarafların talepleriyle bağlı olup talepten daha fazlasına karar veremez (HMK m. 26, I).

Taraflardan biri adli yardımdan yararlanmışsa, adli yardım kararından dolayı ertelenen tüm yargılama giderleri ile Devletçe ödenen avanslar dava veya takip sonunda haksız çıkan kişiden tahsil edilmesi gerektiğinden (HMK m. 339, I), adli yardım giderleri konusunda karar verilmesinin unutulması halinde de hükümün tamamlanması mümkündür. Kanımca bu durumda genel kuraldan farklı olarak hükümün tamamlanması için tarafın talepte bulunması şartı aranmamalı, mahkeme kendiliğinden hükmünü tamamlayabilmelidir. Zira davanın tarafları Devlet tarafından ödenen ve kararda hükmedilmesi unutilan yargılama giderleri konusunda hükümün tamamlanması yoluyla ek karar verilmesini talep etmeyebilir.

Kanuna göre taraflardan her biri hükmün tamamlanmasını talep edebilir. Kanımca mahkemenin nihaî kararının hükmün tamamlanmasını talep eden tarafın lehine veya aleyhine olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Her iki tarafın da mahkemeye yöneltilen talepler hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmesi konusunda hukukî yararı vardır.

Hukukî yararı bulunması halinde fer’i müdahil de hükmün tamamlanmasını talep edebilir. Mahkeme tarafından fer’i müdahil lehine karar verilmesi gereken bir husus nihai kararda unutulmuşsa, bu kararın tamamlanmasını talep etmek konusunda fer’i müdahilin hukuki yararı vardır⁶⁷. Örneğin, fer’î müdahil olarak davada yer alan kimse, yanında katıldığı taraf haksız çıkarsa, fer’î müdahale giderinden sorumlu tutulur. Buna karşılık

⁶⁷ Hükümün tamamlanması bir hukuki çare niteliğinde olduğundan, fer’i müdahilin kanun yoluna başvuru hakkı konusundaki değerlendirmeler burada da geçerlidir. Fer’i müdahilin kanun yoluna başvuru hakkı konusunda tartışmalar için bkz. Hakan Pekcanitez/Nedim Meriç, Medenî Usûl Hukukunda Fer’i Müdahale, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 308 vd.; Tolga Akkaya, Medenî Usûl Hukukunda İstinaf, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s. 138 vd.

fer'i müdahilin yanında katıldığı taraf haklı çıkarsa, bu hâlde bu giderler diğer tarafa yükletilir (HMK m. 328). İşte böyle bir durumda mahkeme fer'i müdahil lehine hükmedilmesi gereken yargılama giderlerine hükmetmeyi unutursa, fer'i müdahil kararın kendisine tebliğinden (HMK m. 68, II; HMK m. 305/A) sonra, süresi içinde hükmün tamamlanmasını talep edebilir.

2. Başvuru Süresi

Hükmün tamamlanması, nihaî kararın tarafa tebliğinden itibaren bir ay içinde talep edilebilir. Bu nedenle hüküm sadece hüküm sonucunun tefhim edilmesiyle kısa karar vermek suretiyle açıklansa dahi süre hüküm fıkrasının tefhim edildiği tarihten değil, gerekçeli kararın tarafa tebliğinden itibaren işlemeye başlar. Bir aylık süre hak düşürücü niteliktedir ve bu sürenin sona ermesiyle hükmün tamamlanmasını talep etme hakkı düşer.

Süresi içinde hükmün tamamlanmasını talep etmeyen tarafın eski hale getirme yoluna başvurup başvurmayacağı cevaplanması gereken bir sorudur. Kanuna göre, elde olmayan sebeplerle, Kanunda belirtilen süre içinde bir işlemi yapamayan kimse, eski hâle getirme talebinde bulunabilir (HMK m. 95, I). Bununla beraber, ilk derece ve istinaf yargılamalarında, en geç nihaî karar verilmeye kadar eski hâle getirme talebinde bulunulabileceğinden (HMK m. 96, II) ve hükmün tamamlanması en erken mahkemenin nihaî kararıyla yargılama sona erdikten sonra talep edilebileceğinden, kanun lafzına göre hükmün tamamlanması yoluna başvuru süresini kaçıran taraf eski hâle getirme talebinde bulunamaz. Kanımızca bu durumda kanun yoluna başvuru sürelerinin geçirilmesi bakımından geçerli ilke ve kural, hukukî çare olarak nitelendirdiğimiz hükmün tamamlanması yolunda da uygulanmalıdır. Tıpkı istinafa başvuru süresini geçiren tarafın bölge adliye mahkemesinde eski hale getirme yoluna başvurabildiği gibi (HMK m. 98, II), elde olmayan sebeplerle hükmün tamamlanması süresini geçiren taraf da şartları varsa ilgili mahkemede eski hale getirme talebinde bulunabilmelidir.

Bununla birlikte ilk yargılamada talebinin tamamı veya bir bölümü hakkında karar verilmeyen taraf, süresinde hükmün tamamlanmasını talep etmemiş veya edememiş ve eski hale getirme yoluna başvuramamış olsa dahi, yeni bir dava açarak bu talebi hakkında karar verilmesini talep edebilir. İlk davada bu talep konusu hakkında karar verilmediğinden ve hükmün tamamlanması yoluyla da ek karar verilmemiş olduğundan, derdestlikten veya

kesin hükümden söz edilemez⁶⁸, hakkında karar verilmemiş olan talep zimnen reddedilmiş sayılamaz⁶⁹.

Ancak mahkeme nihaî kararında yargılama giderlerine hükmetmeyi unutmussa, lehine yargılama giderine hükmedilmesi gereken taraf, süresi içinde hükümün tamamlanmasını talep etmezse, artık bu yargılama giderleri için yeni bir dava açamaz. Zira bu konudaki Yargıtay içtihadı birleştirme kararına göre⁷⁰, “*Muhakeme masrafları ve bu meyanda hasma tahmili gereken vekalet ücreti, müstakil bir varlığı olmayacak derecede ait olduğu davanın konusunu teşkil eden hak ve alacağa sıkı bir surette bağlı olan ferî haklarındandır. Ferî hakların akıbeti asıl hakkın akıbetine tabidir. Tabi olan şeye ayrıca hüküm verilemez. ... Çünkü bir davada muhakeme masrafları cümlesinden olan ve hasma tahmili gereken vekalet ücretine hükmedilmemesine rağmen bu hükümü temyiz etmeyen tarafa vekalet ücreti hakkında yeniden ve müstakil bir dava hakkı tanımak işlerin ve davaların yeniden ve müstakil bir dava hakkı tanımak işlerin ve davaların lüzumsuz ve füzuli olarak çoğalmasına ve bir nizadan diğer yeni bir ihtilafın doğmasına sebep olur. ...*”

3. Hukukî Yarar

Hükümün tamamlanmasını talep eden tarafın somut ve güncel bir hukukî yararı bulunmalıdır. Kanunun hükümün tamamlanması için aradığı şartlar somut olayda gerçekleşmişse tarafın hukukî yararının mevcut olduğu kabul edilmelidir. Talebi hakkında karar verilmeyen tarafın hükümün tamamlanması bakımından hem maddî (esasa ilişkin) hem de usûlî menfaati vardır. Zira davacının mahkemenin kararı ile hüküm altına alınmayan ve hukuken korunan menfaatinin (hakkının) tespitinde yararı olduğu gibi aynı zamanda talepleri hakkında karar verilmemiş olması nedeniyle (kanun yoluna başvurmaksızın veya yeni bir dava açmaksızın) hükümün tamamlanması yoluna başvurabilecek olması nedeniyle usûlî menfaati de vardır⁷¹.

⁶⁸ Saenger, ZPO, § 321, Nr. 11; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 317; Wieczorek/Schütze, § 321, Nr. 30; BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 31; Musielak/Voit/Musielak, ZPO § 321 Rn. 9.

⁶⁹ Kuru, Ders Kitabı, s. 350; Umar, s. 854; Yılmaz, Şerh, s. 2917; Görgün/Börü/Toraman/Kodakoğlu, s. 652.

⁷⁰ YİBGK, 29.5.1957 T., 1957/4. E., 1957/16 K. (Kazancı), Erişim Tarihi 4 Haziran 2020. Alman hukukunda yargılama giderleri için ayrı dava açılmayacağı yönünde ayrıca bkz. BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 31.

⁷¹ Maddî menfaat ve usûlî menfaat kavramları konusunda daha fazla açıklama için bkz. Emel Hanağası, Davada Menfaat, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s. 114 vd.

Hukukî yarar şartı bakımından, mahkemenin ilk (asıl) nihaî kararına karşı kanun yoluna başvuru hakkının bulunması veya süresi içinde kanun yoluna başvurulmuş olması, hükmün tamamlanmasını talep etme konusundaki hukukî yararı ortadan kaldırmaz. Zira yukarıda da açıklandığı üzere kanun yolunun amacı ve konusu ile hükmün tamamlanmasının amacı farklıdır. Bununla birlikte “talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması” bakımından istinaf ve hükmün tamamlanması yolunun kesiştiği ve bu durumda tarafın iki hukukî imkândan birini tercih edebileceği kabul edilmelidir.

İlk derece mahkemesinin nihaî kararına karşı tebliğinden itibaren iki hafta içinde istinafa başvurulmamışsa hüküm şeklen kesinleşir. Hükmün şeklen kesinleşmesi bu karar bakımından şartları varsa hükmün tamamlanması yoluyla ek karar verilmesine engel değildir. Diğer yandan iki haftalık süre içinde istinafa başvurulsa dahi (talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması da istinaf sebebi olarak ileri sürülebilir-HMK m. 353, I, a, 6) şartları varsa, hükmü veren mahkemeden hükmün tamamlanması talep edilebilir⁷².

İstinafa başvurulması hükmün tamamlanması yoluna başvuru bakımından tarafın hukukî yararını ortadan kaldırmaz. Hükmün tamamlanması doğrudan hükümdeki boşlukların ortadan kaldırılmasını amaçlayan ve istinafa nazaran daha hızlı bir yol olduğundan, tarafın bu yola da başvurmasında hukukî yararı vardır. Hükmün tamamlanmasını talep etme imkânı olan tarafın, bu yola başvurmayarak hükmü istinaf etmesinde de hukukî yararı bulunmaktadır⁷³.

Taraf ilk derece mahkemesinin kararına karşı hem hükmün tamamlanması hem de istinaf yoluna başvurursa, nasıl inceleme yapılması gerektiği konusunda Kanunda düzenleme yoktur. Bu durumda Avusturya Usûl Kanununda benimsenen çözümün Türk hukukunda da benimsenebileceği kanısındayım⁷⁴. Buna göre bölge adliye mahkemesi ilk derece mahkemesinin hükmün tamamlanması talebi hakkında vereceği karar kesinleşinceye veya bu karara karşı taraflar istinafa başvuru yapana kadar, hükmün tamamlanması

⁷² Kanunda “hükmün tamamlanması” yolu ile “kanun yolu” arasındaki ilişkinin düzenlenmemiş olması eleştirilmektedir. Buna göre 305/A maddesi bakımından asıl hüküm hakkında kanun yoluna başvuru süresi geçmiş ya da kanun yoluna başvurulamıyorsa hükmün tamamlanmasının talep edilebilmesi; kanun yoluna başvurulması halinde ise hükmün tamamlanmasının istenememesi yönünde düzenleme yapılması daha uygundur. Bkz. Pekcanitez/Atalay/Özekes, Lexpera Blog, Erişim Tarihi 24 Haziran 2020.

⁷³ Hakem kararlarının tamamlanması bakımından aksi yönde bkz. Selçuk, s. 287 vd.

⁷⁴ Bkz. yuk. “Kanun Yolundan Farkı” başlığı altındaki açıklamalar.

dosyasını bekletici sorun yapabilir. Hükümün tamamlanması talebi kabul veya reddedilir ve bu karar süresi içinde istinafa başvurulmadan kesinleşirse, derdest istinaf incelemesi (yargılaması) bu yönden konusuz kalır. Buna karşılık hükümün tamamlanması veya reddi kararına karşı süresi içinde istinafa başvurulursa, bu durumda ilk istinaf edilen kararlar ilgili dosya ve ikinci istinaf dosyası birleştirilerek istinaf incelemesi yapılması uygun olur. Bu bağlamda hükümün tamamlanması yargılamasının istinaf incelemesi için bekletici sorun yapılması bakımından Kanunda özel bir düzenleme bulunmasına gerek olmadığı kanısındayım. Hukuk Muhakemeleri Kanununun istinafa ilişkin bölümünde hüküm bulunmayan hallerde, ilk derece mahkemesinde geçerli yargılama usulü istinafta da geçerli olacağından (HMK m. 360), bekletici sorunu düzenleyen HMK m. 165'inci madde hükümü istinaf derecesinde de uygulanabilir. Buna göre istinafta hüküm verilebilmesi için ilk derece mahkemesinin hükümün tamamlanması yargılamasının sona ermesinin beklenmesi, hakkında hüküm verilmeyen taleplere ilişkin çelişkili kararlar verilmesinin önlenmesi bakımından uygun olacaktır.

Taraflardan biri istinaf derecesinde olan bir dosya hakkında ilk derece mahkemesinden hükümün tamamlanmasını ister ve ilk derece mahkemesi şartları oluşmadığı halde hukuka aykırı olarak hükümü tamamlarsa bu karar istinaf mahkemesi için bağlayıcı değildir. İstinaf mahkemesi ilk verilen ve aleyhine istinafa başvurulmuş karara göre inceleme yapmalıdır.

4. Başvuru Şekli

Hükümün tamamlanması, hükümü veren mahkemeden dilekçeyle talep edilebilir (HMK m. 306, I). Hükümün tamamlanması duruma göre ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesinden talep edilebilir. İlk derece yargılaması sonunda verilen nihai kararın ek kararlar tamamlanması talep edilmekteyse başvuru ilk derece mahkemesine yapılmalı ve talep hakkında o mahkeme tarafından karar verilmelidir. İlk derece mahkemesi sıfatıyla veya istinaf incelemesi sonunda bölge adliye mahkemesi tarafından verilen nihai kararın tamamlanması isteniyorsa, hükümün tamamlanması bölge adliye mahkemesinden talep edilmelidir.

Hükümün tamamlanması dilekçesine tarafların sayısı kadar nüsha eklenmelidir. Dilekçenin bir nüshası, cevap süresi mahkemece belirlenerek karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı tarafın cevabı da hükümün tamamlanması talebinde bulunan tarafa tebliğ olunur (HMK m. 306)⁷⁵.

⁷⁵ Karşı tarafın hükümün tamamlanması talebini kabul edip edemeyeceği konusu aşağıda

Hükmün tamamlanması talebinin içeriğinin nasıl olması gerektiği kanunda özel olarak düzenlenmemiştir. Konuyu düzenleyen maddenin başlığı hükmün tamamlanması olmasına rağmen madde içeriğinde bu yola başvuran tarafın “*ek karar verilmesini*” isteyebileceği belirtilmiştir. Kanımca HMK m. 305/A’daki şartların gerçekleşmesi halinde talebi hakkında karar verilmeyen taraf, hangi sebeple hükmün tamamlanmasına ihtiyaç duyulduğunu ve hangi talepler hakkında karar verilmesini istediğine belirterek mahkemeden ek karar verilmesini talep etmelidir. Ancak taraf açıkça ek karar verilmesini talep etmemiş olsa dahi dilekçesinde hangi hususlarda hükmün tamamlanmasını talep ettiği anlaşılırsa mahkeme bu talebi incelemeli ve karar vermelidir.

Hükmün tamamlanması talebiyle, ilk nihaî kararda karar verilmemiş olması sebebiyle sadece taraflarca ilk (asıl) yargılamada talep edilmiş veya mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gerekli hususlarda ek karar verilmesi talep edilebilir. Hükmün tamamlanması yolu bu sayılan eksiklikleri gidermek amacıyla ihdas edilmiştir. Hükmün tamamlanmasını talep eden taraf ilk yargılamada talep etmemiş olduğu hususları hükmün tamamlanması dilekçesinde veya yargılaması sırasında talep edemez. Eğer ilk yargılamaya (davaya) konu edilmeyen bir talep ileri sürülecekse, hükmün tamamlanması yoluna başvurulamaz, bu konuda yeni bir dava açılması gerekir.

5. Başvurunun İlk Hükmün Kesinleşmesine ve Cebri İcraya Etkisi

Hükmün tamamlanması yoluna başvurulması, tamamlanması talep edilen hükmün (ilk verilen nihaî kararın) şekli anlamda kesinleşmesini veya icrasını ertelemeyebilir. Zira ilk hüküm kanunda öngörülen usule uygun olarak tefhim edilmekle hukuken varlık kazanır ve taraflara tebliğ edilmesiyle kanun yoluna başvuru süreleri işlemeye başlar. Hükmün tamamlanması talep edilmiş olmasına rağmen ilk verilen karara karşı süresi içinde duruma göre istinaf veya temyize başvurulmazsa bu hüküm şeklen kesinleşir⁷⁶.

“yargılama usulü, karar ve kanun yolu” başlığı altında incelenmiştir.

⁷⁶ Tavzihe başvurulması da hükmün kesinleşmesini ertelemeyebilir (Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 591; Karlı, s. 735). Avusturya hukukunda da hükmün tamamlanması yoluna başvurulması kanun yolu sürelerinin işlemesini durdurmaz (§ 424 öZPO). Türk hukukunda, hakem kararlarının tamamlanmasının talep edilmesinin hakem kararının iptali yoluna başvuru süresine etkisi bakımından farklı bir düzenleme yapılmıştır. Taraflardan biri, hakem kararının bildirilmesinden itibaren bir ay içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteyebilir. Bu durumda tamamlama kararları, taraflara bildirilir ve hakem kararının bir parçasını oluşturur (HMK m. 437, IV-V). İptal davası ise bir ay içinde açılabilir ve bu süre, hakem kararını tamamlama kararının taraflara bildirildiği

İlk verilen hükümün cebri icra yoluyla yerine getirilmesinin talep edilmiş olması, süresi içinde hükümün tamamlanmasının talep edilmesine engel değildir. Diğer yandan hükümün tamamlanmasının talep edilmesi de ilk verilen nihai kararın (ilamın) uygulanmasına ve cebri icra takibine konu edilmesine de engel değildir. Hükümün tamamlanması, ilk verilen hükümdeki kararları kaldırmak veya düzeltmek için değil, ilk kararda hakkında hüküm kurulmayan konularda karar verilmesini sağlamak için talep edilir. Sonuç olarak, hükümün tamamlanması yargılaması ilk yargılamadan ayrı olduğundan, ilk verilen hükümün kesinleşmesini ve icrasını ertelemeyiz.

V. HÜKMÜN TAMAMLANMASI USULÜ VE KARAR

Hükümün tamamlanması usulü tazyik yargılamasıyla aynı şekilde düzenlemiştir. Hükümün tamamlanması talebi üzerine dilekçeler aşamasının tamamlanmasından sonra mahkeme, cevap verilmemiş olsa dahi dosya üzerinde inceleme yaparak karar verir; ancak gerekli görürse iki tarafı sözlü açıklamalarını yapabilmeleri için davet edebilir (HMK m 306, II).

Kanunda hükümün tamamlanması yargılamasının kural olarak dosya üzerinden yürütüleceği ancak gerekli olması halinde sözlü açıklamalarını yapabilmeleri için tarafların davet edileceği ifade edilmiştir. Buna göre dosya üzerinden karar verilebilmesi imkânı yoksa mahkeme tarafları duruşmaya davet etmelidir. Örneğin, mahkeme nihai kararında yargılama gideri olan vekalet ücreti hakkında karar vermeyi unutmussa, dosya üzerinden bu konuda ek karar verebilir.

Hükümün tamamlanması yargılamasında mahkemenin ek karar verilmesi istenen talep hakkında ayrıca tahkikat yapıp yapmayacağı yanıtlanması gerekli bir sorudur. Kural olarak mahkeme ek karar verilmesi istenen (başka bir deyişle karar verilmesi unutulmuş) talep hakkında önceki tahkikattaki tespitlerine göre karar vermelidir. Bununla birlikte hükümün tamamlanması başvurusunun konusu talep hakkında hiç veya yeterince inceleme yapılmamışsa taraflar duruşmaya davet edilerek tahkikattaki eksiklik giderilmeli, taraflara bu konuda

tarihten itibaren işlemeye başlar (HMK m. 439, IV). Tahkimde tarafın talebinin tamamı hakkında karar verilmemesi aynı zamanda bir iptal sebebidir (HMK m. 439, II, d) (İlgili hükümün eleştirisi için bkz. Selçuk, s. 289 vd.). Buna göre, hakem kararının tamamlanması talep edilmişse, hakem kararının iptalini talep etmesi süresi hakem kararının tamamlanması talebi hakkında verilen kararın tarafa bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Oysaki devlet yargısında hukuk mahkemesi tarafından verilen nihai kararların tamamlanması yoluna başvurulması, ilk mahkeme kararına karşı kanun yoluna başvuru süresinin işlemlerini durdurmaz.

söz verilmeli ve incelemenin sonucuna göre karar verilmelidir. Belirtmek gerekir ki tahkikat ve duruşma sadece hükmün tamamlanması başvurusuna konu (hakkında karar verilmemiş) taleplerle sınırlı olarak yapılmalıdır⁷⁷.

Mahkeme hükmün tamamlaması talebini kabul ederse 304'üncü madde uyarınca işlem yapar. Hükmün tamamlanması kararı verildiği takdirde, mahkeme bu hususlarda “*ek karar*” verir ve ek karar mahkemede bulunan ilk kararın nüshaları ile verilmiş olan suretlerin altına veya bunlara eklenecek ayrı bir kâğıda yazılır, imzalanır ve mühürlenir. Kanımca ek karar da ayrı bir nihaî karar niteliğinde olduğundan, bu karar dahi “*hükmün kapsamı*” nı düzenleyen HMK m. 297'ye uygun olarak yazılmalıdır. Buna göre, özellikle hükmün tamamlanması kararı da diğer tüm mahkeme kararları gibi gerekçeli olmalı, taraflara tanınan hak ve yüklenen borçlar sıra numarası altında açıkça yazılmalı ve yargılama giderlerine ilişkin de karar içermelidir. Ek kararda, hüküm sonucu, yargılama giderleri, varsa kanun yolları ve süresi gösterilmelidir (Kıyasen HMK m. 297, I, ç)⁷⁸.

Yukarıda hükmün tamamlanması talebinin karşı tarafa tebliğ edileceğini ve karşı tarafın hâkim tarafından belirlenen süre içinde cevap verebileceğini belirttik. Karşı taraf hükmün tamamlanması talebinin reddini talep edebileceği gibi, ek karar verilmesi talebini kabul edebilir⁷⁹. Burada ek karar verilmesi talebinin kabulü ile davanın kabulünün farkına dikkat etmek gerekir. Diğer taraf ek karar verilmesi talebini kabul etmesine rağmen talep sonucunun reddini isteyebilir ya da hem ek karar verilmesi talebini hem de ek karar talebinin konusu olan davayı (talep sonucunu) kabul edebilir. İlk durumda mahkeme tahkikatın sonucuna göre karar verir; ikinci durumda ise HMK'nın davanın kabulüne ilişkin genel hükümlerinin kıyasen uygulanması gerekir. Örneğin, mahkeme ilk kararında faiz talebi hakkında karar vermediğinden davacı hükmün tamamlanması yoluyla ek karar verilmesini talep eder ve davalı faiz talebini (davacının faiz ödenmesine ilişkin talep sonucunu) kabul ederse, mahkeme faiz hakkında kabule göre karar vermelidir. Zira davalı hüküm kesinleşinceye kadar davayı kabul edebilir (HMK m. 310).

Hükmün tamamlanması yargılamasında ilk hükümdeki tespitler ve karar dikkate alınarak ek karar verilmelidir. Buna göre ek karar ile ilk verilen kararın değiştirilmesi, daha somut ifadeyle ilk kararın hüküm fıkrasında taraflara

⁷⁷ Fasching, s. 1324.

⁷⁸ Alman hukuku için aynı yönde bkz. BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 43.

⁷⁹ Alman hukukunda aynı yöndeki görüş için bkz. Wiczorek/Schütze, § 321, Nr. 34.

tanınan haklar ve yüklenen borçların değiştirilmesi, genişletilmesi veya sınırlandırılması mümkün değildir⁸⁰. Örneğin, hükümün tamamlanması yoluyla, mahkeme tarafından hükme bağlanan manevi tazminat için olay tarihinden faize hükmedilmişse, hükümün tamamlanması yoluyla dava tarihinden itibaren faize hükmedilmesi mümkün değildir. Bu bağlamda bir hukuka aykırılık varsa, hatanın düzeltilmesi için kanun yoluna başvurulmalıdır. İlk verilen karar, ancak kanun yoluna başvurmak suretiyle değiştirilebilir. Ek karar ile ilk verilen karar da dikkate alınarak sadece daha önce hakkında karar verilmeyen hususlarda ilk kez karar verilebilir.

Hükümün tamamlanması yargılaması sonunda verilen ek karar da ilk verilen karar gibi hukukî sonuç doğurur. Ek karar niteliğine göre, örneğin inşai hüküm, tespit hükmü veya eda hükmü olmasına göre etkisini gösterir. Eğer bir eda hükmü verilmişse hüküm lehine olan taraf bu ilâma dayanarak ilâmlı icra takibi yapabilir. Hükümün tamamlanması kararı da ayrı bir nihai karar olduğundan, bu ek karara karşı dahi şartları varsa hükümün tashihi veya tavzihi yoluna başvurulabilir⁸¹.

Hükümün tamamlanması talebi reddedilirse 304'üncü madde uyarınca işlem yapılması gerekli değildir. Zira bu durumda ek karar verilmeyeceğinden bu kararın, mahkeme tarafından önceki kararına eklenmesi de gerekli değildir.

Hükümün tamamlanması yargılamasında ayrıca yargılama giderlerine karar verilip verilmeyeceği düzenlenmemiştir. Hükümün tamamlanması yargılaması ile ilk yargılama ayrı olduğundan ve bu yargılama sonunda hakkında karar verilmeyen bazı talepler hakkında ek karar verildiğinden, bu kararlar sınırlı olarak yargılama giderlerine hükmedilmelidir⁸². Aksi halde tarafın talebi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmiş olmasına rağmen bu taleple ilgili yargılama giderine hükmedilmemiş olur ki bu dahi hükümde bir boşluk kalmasına neden olur. Ancak hükümün tamamlanması yargılamasında hükmedilen yargılama gideri ile ilk kararda hükmedilen yargılama gideri (başka bir deyişle her iki kararda hükmedilen yargılama gideri) talebin tümü hakkında karar verilmiş olsaydı hükmedilecek olan yargılama giderini aşmamalıdır⁸³. Belirtmek gerekir ki burada hükmedilen

⁸⁰ BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 37. Hakem kararlarının tamamlanması bakımından aynı yönde bkz. Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 752.

⁸¹ Musielak, Münchener Kommentar, § 321, Nr. 15.

⁸² Musielak, Münchener Kommentar, § 321, Nr. 17.

⁸³ Musielak, Münchener Kommentar, § 321, Nr. 17.

yargılama gideri mahkemenin ilk kararında eksik bıraktığı yargılama gideri olup, hükmün tamamlanması yargılama talebinin kabul edilmesi veya reddedilmesi halinde ayrıca yargılama giderine hükmedilmez.

VI. KANUN YOLU

Hükmün tamamlanması talebi hakkında verilen karar (talebin reddi veya ek karar) ayrı bir nihai karar niteliğinde olduğundan bu karara karşı da kanun yoluna (istinafa veya temyize) başvurulabilir. Zira hükmün tamamlanması yargılaması ve ek karar ilk karardan ayrıdır⁸⁴. Yargıtay'ın onama, bozma ve düzelterek onama kararları bakımından hükmün tamamlanması halinde ise ayrıca kanun yoluna başvurulamayacaktır.

Ek kararının bağımsız bir karar niteliğinde olmasının bir sonucu olarak, mahkemenin ilk verdiği kararın kanun yolu incelemesi sonucunda üst mahkeme tarafından kaldırılması veya bozulması nedeniyle ek karar kendiliğinden konusuz kalmaz⁸⁵.

Hükmün tamamlanması için ek karar verilmesi veya ek karar verilmesi talebinin reddedilmesi durumunda, kanun yoluna başvurulabilmesi bakımından ilk verilen (asıl) hükmün kanun yoluna tâbi olup olmaması önemli değildir. Kanun yoluna başvuru konusunda tarafın hukukî yararının olup olmadığı mahkemenin hükmün tamamlanması talebi hakkındaki kararına göre belirlenmelidir⁸⁶. Hükmün tamamlanması talebi reddedilirse, hükmün tamamlanması talebinde bulunan taraf, ek karar verilmesini talep ettiği hususların miktar veya değerinin kanunda öngörülen parasal sınırı (kesinlik sınırını) aşması halinde duruma göre istinaf veya temyize başvurabilir. Hükmün tamamlanması talebi kabul edilerek ek karar verilirse, bu kez hukukî yararı bulunan taraf, ek kararda hükmedilen değer veya miktar dikkate alınarak, kanunda öngörülen parasal sınırın aşılması halinde, duruma göre istinaf veya temyize başvurabilir⁸⁷. Kanun yoluna başvuru süresi hükmün tamamlanması

⁸⁴ Musielak, Münchener Kommentar, § 321, Nr. 16; BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 48; Rechberger, s. 486.

⁸⁵ İsviçre hukukunda hakem kararları bakımından bkz. Tanja Planinic/Erk-Kubat Nadja, ZPO Kommentar, Herausgeber: Myriam A. Gehri/Ingrid Jent-Sorensen/Martin Sarbach, 2. Auflage, Orell Füssli, Zürich 2015, Art 388, Rn. 11.

⁸⁶ Kanun yolu başvurusunun başvuru şartlarına uygun olup olmadığı ve kabul edilebilir olup olmadığı ilk karardan bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Bkz. Wieczorek/Schütze, § 321, Nr. 39; Feil/Krousen Brunner, s. 856.

⁸⁷ Davaların yığılması durumunda, birbirinden bağımsız taleplerden biri hakkında ilk hükümle karar verilmiş, diğeri hakkında karar verilmesi unutulmuş ve unutilen kısım için hükmün

kararının tarafa tebliğ ile işlemeye başlar.

Hükümün tamamlanması talebi hakkında verilen mahkeme kararları hakkında kanun yolu (istinaf ve temyiz) incelemesi sadece hükümün tamamlanması kararı ve yargılaması hakkında yapılır. Davada verilen ilk karar hakkında kanun yolu incelemesi yapılmaz⁸⁸.

İlk verilen hüküm bakımından henüz kanun yoluna başvuru süresi sona ermeden hükümün tamamlanması talebi kabul edilir ve ek karar verilirse, ilk hükme karşı duruma göre istinaf veya temyize başvuru süresinin ne zaman işlemeye başlayacağı konusunda kanunda özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Alman hukukunda, bu ihtimalde ilk verilen nihaî karar bakımından da istinaf süresinin ek kararın tebliğinden itibaren işlemeye başlayacağını öngören özel bir düzenleme bulunmaktadır (§ 518 dZPO)⁸⁹. Türk hukukunda ise özel bir düzenleme bulunmadığından ilk hüküm bakımından istinaf süresi sona ermeden önce hükümün tamamlanmasına karar verilirse ve taraflar bu kararlara karşı kanun yoluna başvurmak isterse, mahkemenin ilk kararı ve ek kararı bakımından istinaf süreleri ayrı ayrı işler. Her iki karara karşı ayrı ayrı kanun yoluna başvurulması durumunda, kanun yolu mahkemesinde bunların birleştirilerek incelenmesi gerekir (HMK m. 166, V). Bu sakıncaları bertaraf etmek bakımından yukarıdaki ihtimalde Türk hukukunda da benzer bir çözümün benimsenmesinin ve kanun yoluna başvuru süresinin ek kararın tebliğinden itibaren başlatılmasının uygun olacağı kanısındayım.

Hükümün tamamlanması yoluyla ek karar verilmesi halinde bu karara karşı kanun yoluna başvurulması, kanunda öngörülen istisnalar dışında hükümün

tamamlanması talep edilmişse, ilk verilen karara ve ek karara karşı parasal sınır bakımından kanun yolunun açık olup olmadığı her bir karar bakımından ayrı ayrı ve bağımsız şekilde değerlendirilmelidir. Taleplerden bir kısmı hakkında karar verilip, bir kısmı hakkında ise olumlu veya olumsuz karar verilmeyen durumlarda, ilk verilen nihai karar kanun yoluna başvuruda dikkate alınması gereken parasal sınırın (kesinlik sınırının) altında olsa dahi, hakkında hüküm verilmeyen talebin parasal değeri veya miktarı da dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Özellikle ilk derece mahkemesi tarafından talebi hakkında karar verilmeyen taraf bu sebeple istinafa da başvurabileceğinden (HMK m. 353/1/a/6), istinaftaki kesinlik sınırının hesaplanmasında ilk karar bakımından hem bu karar hem de hakkında karar verilmeyen talebin değeri veya miktarı birlikte dikkate alınmalıdır. Tartışmalar için bkz. Bkz. Bulut, s. 436-442, 454 vd.

⁸⁸ Hükümün tavzihi bakımından benzer açıklamalar için bkz. Kuru, C.V, s. 5297; İsviçre hukukunda hakem kararının tamamlanması kararlarına karşı başvuru kanun yolu da sadece ek karar bakımından geçerli olup ilk verilen karar bu kanun yolu incelemesinden etkilenmez (Planinic/Erk-Kubat, ZPO Kommentar, Art 388, Rn. 10-11).

⁸⁹ Wiczorek/Schütze, § 321, Nr. 39; BeckOK ZPO/Elzer, ZPO § 321 Rn. 51.

icrasını kendiliğinden durdurmaz. Kanun yoluna başvuran taraf, İİK m. 36 uyarınca teminat göstermek suretiyle üst mahkemeden icranın durdurulmasını talep edebilir ve üst mahkeme tarafından bu konuda karar verilmeye kadar takibin durdurulması için icra dairesinden süre verilmesini talep edebilir.

SONUÇ

Hükmün tamamlanmasının amacı, taraflarca mahkemeye yöneltilen hukukî korunma talebi hakkında mahkemenin karar vermesi zorunluluğu bulunmasına rağmen, bu talepler hakkında kısmen veya tamamen karar vermemesi durumunda, mahkemenin nihaî kararında oluşan boşluğu ortadan kaldırmak, mahkemenin karar vermesi gerekli olmasına rağmen hakkında karar verilmeyen uyuşmazlık konularında veya talepler hakkındaki eksikliğin tamamlanmasını sağlamaktır. Hükmün tamamlanması hukukî çare niteliğinde bir başvuru yolu olup, amacı ve işlevi bakımından hükmün tazyihi, hükmün tashihi ve kanun yollarından farklıdır.

Hükmün tamamlanması için bu talebe konu olabilecek bir mahkeme kararı bulunmalı, mahkeme tarafından taraflardan birinin ileri sürdüğü esasa ilişkin talepler hakkında veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli hususlarda karar verilmemiş olmalı ve ilgili taraf süresi içinde hükmün tamamlanmasını talep etmelidir. Ara kararların eksik olması halinde ise mahkeme ara kararlarından taraflardan biri lehine usûlî kazanılmış hak teşkil etmedikçe dönebileceğinden veya bu kararları değiştirebileceğinden, hükmün tamamlanması talep edilemez. Nihaî kararlar arasında usule veya esasa ilişkin olmasına göre bir ayırım yapılmamıştır. Hükmün tamamlanması çekişmeli yargıda dava sonunda verilen mahkeme kararlarının talep edilebileceği gibi, çekişmesiz yargı işleri sonunda verilen nihaî kararlar için de talep edilebilir. Hükmün tamamlanması yoluna istinaf ve temyiz incelemesi sonucunda verilen kararlar için de başvurulabilir. Hükmün tamamlanması için mahkeme sehven (yani dalgınlık, dikkatsizlik veya unutkanlık sonucunda oluşan yanlışlıkla) ve farkında olmadan, talepler hakkında karar vermemiş olmalıdır. Mahkeme talep hakkında bilinçli olarak karar vermemiş ve bu durumun gerekçesini kararında açıklamışsa, hükmün tamamlanması yoluna değil, mahkemenin hatalı (hukuka aykırı) karar vermesi nedeniyle kanun yoluna başvurulmalıdır. Mahkemenin kendiliğinden karar verilmesi gereken hususlarda karar vermemiş olması durumunda da (örneğin yargılama giderleri) taraflardan biri hükmün tamamlanması talep edebilir.

Hükmün tamamlanması yoluyla ek karar verilebilmesi için taraflardan biri mahkemeden talepte bulunmalıdır, mahkeme kural olarak kendiliğinden

hükümün tamamlanmasına karar veremez. Hükümün tamamlanması kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde talep edilmelidir. Süreyi kaçıran taraf kanımca koşulları varsa eski hale getirme yoluna başvurabilmelidir. Bununla birlikte ilk yargılamada talebinin tamamı veya bir bölümü hakkında karar verilmeyen taraf, süresinde hükümün tamamlanmasını talep etmemiş veya edememiş olsa dahi, yeni bir dava açarak bu talebi hakkında karar verilmesini talep edebilir. Mahkemenin kararına karşı kanun yoluna başvurulmaması nedeniyle hükümün kesinleşmesi bu karar bakımından şartları varsa hükümün tamamlanması yoluyla ek karar verilmesine engel değildir.

Hükümün tamamlanmasını isteyen taraf hangi sebeple başvuru yaptığını ve hangi talepler hakkında karar verilmesini istediğini dilekçesinde belirterek mahkemeden ek karar verilmesini talep etmelidir. Hükümün tamamlanması yoluna başvurulması, tamamlanması talep edilen hükümün (ilk verilen nihaî kararın) şekli anlamda kesinleşmesini veya icrasını ertelemeyiz. Hükümün tamamlanması tavih ile aynı yargılama usulüne tabidir. Hükümün tamamlanmasını isteyen taraf, ilk yargılamada talep etmediği (dava konusu yapmadığı) hususları hükümün tamamlanması dilekçesinde veya yargılaması sırasında talep edemez.

Mahkeme hükümün tamamlanmasına karar verirse, bu hususlarda “*ek karar*” verir ve ek karar mahkemede bulunan ilk kararın nüshaları ile verilmiş olan suretlerin altına veya bunlara eklenecek ayrı bir kâğıda yazılır, imzalanır ve mühürlenir. Kanımca ek karar da ayrı bir nihaî karar niteliğinde olduğundan bu karar da “*hükümün kapsamı*” nı düzenleyen HMK m. 297’ye uygun olarak yazılmalıdır. Ek karar ile ilk kararın hüküm fıkrasında taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçların değiştirilmesi, genişletilmesi veya sınırlandırılması mümkün değildir. Ek karar da ilk verilen karar gibi hukukî sonuç doğurur. Ek karar niteliğine göre, örneğin inşai hüküm, tespit hükmü veya eda hükmü olmasına göre etkisini gösterir. Hükümün tamamlanması yargılamasında ayrıca yargılama giderlerine karar verilip verilmeyeceği düzenlenmemiştir. Kanımca, hükümün tamamlanmasıyla daha önce karar verilmeyen bazı talepler hakkında ek karar verildiğinden, bu kararlar sınırlı olarak ayrıca yargılama giderlerine hükmedilmelidir.

Hükümün tamamlanması talebi hakkında verilen karar (talebin reddi veya ek karar) ayrı bir nihaî karar niteliğinde olduğundan bu karara karşı da kanun yoluna (istinafa veya temyize) başvurulabilir, şartları varsa hükümün tavih ve tashihi talep edilebilir. Zira hükümün tamamlanması yargılaması ve ek karar ilk karardan ayrıdır. Kanımca Yargıtay’ın onama, bozma ve düzelterek onama kararları bakımından hükümün tamamlanması halinde ise ayrıca kanun yoluna başvurulamaz.

KAYNAKÇA

- Akıncı Z, Milletlerarası Tahkim, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.
- Akkaya T, “Hükmün Tashihi Yoluyla Onama veya Bozma Kararının Kaldırılması ve Değiştirilmesi”, 2015/3, 11 (32), MİHDER, s. 92-112.
- Akkaya T, Medenî Usul Hukukunda İstinaf, Yetkin Yayınları, Ankara 2009.
- Alangoya Y./Yıldırım K./Deren Yıldırım N, Medenî Usûl Hukuku Esasları, 7. Baskı, Beta, İstanbul 2009.
- Arslan R./Yılmaz E./Taşpınar Ayvaz S./Hanağası E, Medenî Usûl Hukuku, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.
- Atalı M, Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Atalı M./Ermenek İ./Erdoğan E, Medenî Usûl Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.
- Baumbach A./Lautarbach W./Albers J./Hartmann P, Zivilprozessordnung, 77. Auflage, C.H. Beck, München 2019.
- Boran Güneysu N, Medenî Usûl Hukukunda Karar, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- Brunner A./Steininger T, ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar, Herausgeber: Brunner, Alexander/ Gasser, Dominik/ Schwander, Ivo, 2. Auflage, Dike Verlag, Zürich 2016.
- Bulut U, Medenî Usûl Hukukunda Davaların Yığılması, Adalet Yayınları, Ankara 2017.
- Çelik A, Adil Yargılanma Hakkı Rehberi, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara 2014, https://www.anayasa.gov.tr/media/3503/adil_yargilanma.pdf, Erişim Tarihi 11 Mart 2020.
- Elzer O, in Beckok ZPO, Herausgeben: Volkert Volwerk/Christian Wolf, 37. Edition, C.H. Beck, München 2020.
- Erdoğan E, Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Etkisi, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.
- Erdönmez G, Pekcanıtez Usûl, Medenî Usûl Hukuku, C. I, 15. Baskı, On İki

Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Fasching, H. W, Kommentar Zu Den Zivilprozessgesetzen, 3. Band, 2. Auflage, Manz Verlag, Wien 2004.

Feil E./Kroisen Brunner E, Zivilprozessordnung, Linde Verlag, Wien 2003.

Freiburghaus D./Afheldt, S, Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), Herausgeber: Thomas Sutter-Somm/ Franz Hasenböhler/Christoph Leuenberger, 3. Auflage, Schulthess Verlag, Zürich 2016.

Görgün Ş./Börü L./Toraman B./Kodakoğlu M, Medenî Usûl Hukuku, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.

Hanağası E, Davada Menfaat, Yetkin Yayınları, Ankara 2009.

Herzog N, in Basler Kommentar, Schweizerische Zivilprozessordnung, Herausgeber: Karl Spühler/ Luca Tenchio/ Dominic Infanger, 2. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel 2013.

Karlı A, Medenî Muhakeme Hukuku, 3. Baskı, Alternatif, İstanbul 2012.

Klauser A./Kodek G. E, Jurisdiktionnorm und Zivilprozessordnung, Manz, Wien 2006.

Kuru B, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Altıncı Baskı, C. V, Ankara 2001.

Kuru B, Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.

Lüke G, “Die Bindungswirkung im Zivilprozess”, 2000, JuS, s.1042-1046.

Musiak H-J./Voit W, Zivilprozessordnung, 17. Auflage, Verlag Franz Vahlen, München 2020.

Özbaş İ, Hakem Kararlarının Temyizi, Yetkin Yayınları, Ankara 2004.

Özbaş İ./Korucu Y, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim, Adalet, Ankara 2016.

Özbaş İ./Erdem, M, “Hakem Kararlarının Tavzihi, Düzeltmesi ve Tamamlanması (HMK m.437)”, 2013, 1 (2), Sakarya Hukuk Dergisi.

Özekes M, Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.

- Pekcanitez H./Atalay O./Özekes M, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin (2020) Değerlendirilmesi”, Lexpera Blog, <https://Blog.Lexpera.Com.Tr/Hmk-İle-Bazi-Kanunlarda-Degisiklik-Yapilmasina-Dair-Kanun-Teklifinin-2020-Degerlendirilmesi/>, Erişim Tarihi 24 Haziran 2020.
- Pekcanitez H./Atalay O./Özekes M, “Hukuk Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme”, 2020, (150), TBBD, s. 247-299.
- Pekcanitez H./Atalay O./Özekes M, Medenî Usûl Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, 8. Bası, İstanbul 2020.
- Pekcanitez H./Meriç N, Medenî Usûl Hukukunda Fer’i Müdahale, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.
- Pekcanitez H./Simil C, İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.
- Planinic T./Nadja, E.-K, ZPO Kommentar, Herausgeber: Myriam A. Gehri/ Ingrid Jent-Sorensen/Martin Sarbach, 2. Auflage, Orell Füssli, Zürich 2015.
- Postacıoğlu İ, Medenî Usûl Hukuku Dersleri, Altıncı Bası, İstanbul 1975.
- Rechberger W. H. /Simotta, D. A, Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts, 8. Auflage, Manz, Wien 2010.
- Rosenberg L./Schwab K. H./ Gottwald P, Zivilprozessrecht, 17. Auflage, C.H. Beck, München 2010.
- Saenger I, Zivilprozessordnung, 8. Auflage, Nomos, 2019.
- Schwander I, ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung, 2. Auflage, D,ke Verlag, Zürich 2016.
- Selçuk S, “Hakem Kararlarının Tamamlanması Talep Edilmeden Aynı Sebep İptal Talebinde Bulunulmasında Hukukî Menfaat”, 2018/1, Ankara Barosu Dergisi, s. 273-295.
- Sterchi M. H, Berner Kommentar Kommentar zum Schweizerischen Privat Recht, Zivilprozessordnung, Band II, Staempfli, Bern 2012
- Tanrıver S, Medenî Usûl Hukuku, C. I, Temel Kavramlar ve İlk Derece

Yargılaması, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.

Taşpınar Ayvaz S, Hukuk Muhakemeleri Kanununun Zaman Bakımından Uygulanması, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.

Wieczorek B./Shütze, R. A, Zivilprozessordnung Und Nebengesetze, Fünfter Band, Vierte Auflage, De Gruyter, Göttingen 2015.

Yılmaz, E, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. 3, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.